

S seje predsedstva RO ZZB NOV Slovenije

● **ODLOČNO, KRITIČNO IN USTVARJALNO**

str. 3

Napad na Marof pri Idriji

● **Z JANKOM PREMRLOM-VOJKOM**

str. 4

● **»ŠPANIJA NAŠE MLADOSTI«**

str. 5

● **JE KULTURNA DEDIŠČINA NEUNIČLJIVA?**

str. 7

● **OD FORUMOV K LJUDEM**

str. 9

● **FABCI SO ŽIVA LEGENDA**

str. 13

● **KJE ŽIVIŠ LELO?**

str. 14

Sedemindvajsetega in osemindvajsetega maja 1976 je bil v Splitu peti kongres jugoslovanskih prostovoljcev španske državljanske vojske. Poleg španskih borcev iz vse Jugoslavije so se kongresa udeležili člani izvršnega komiteja španske komunistične partije, Roman Mendezona, Viktor Vikuna in Nadal Ferrer, kot tudi sekretar združenja italijanskih španskih borcev, Renato Bertollino. Od domačih gostov so kongresu prisostvovali Milka Planinc, članica CK ZKJ in CK ZKH, Pero Car, predsednik ZZB NOV Hrvatske, Risto Džunov, podpredsednik Zvezne konference Socialistične zveze delovnega ljudstva Jugoslavije, Iko Mirković, generalni sekretar Zveznega odbora ZZB NOV Jugoslavije, Vlado Mihajlović, član sindikata Hrvatske, Dušan Korać, poslanec Zveznega sekretarja za ljudsko obrambo, Vasko Taleski, predsednik Zvezne konference socialistične mladine Jugoslavije in Mirko Bošković, predstavnik Socialistične zveze Hrvatske.

Uvodni govor je imel dr. Aleš Bebler, predsednik Združenja španskih borcev Jugoslavije, nato pa je Kosta Nadij prebral pismo predsednika republike Josipa Broza Tita. Zvezni odbor ZZB NOV Jugoslavije je odlikoval prostovoljce španske republikanske vojske s plaketo za njihov poseben doprinos k uresničevanju ciljev borčevske organizacije.

Kongres je predložil skupščini, da se ustanovi spomenica španskih borcev in spomenica, ki bi se v obliki priznanja podelila vsem španskim borcem v državi, družinam umrlih in padlih interbrigadistov ter delovnim kolektivom, ki nosijo njihova imena. Za predsednika Združenja jugoslovanskih prostovoljcev španske republikanske vojske je bil ponovno izvoljen dr. Aleš Bebler.

Daljši zapis o tem objavljam na 5. strani

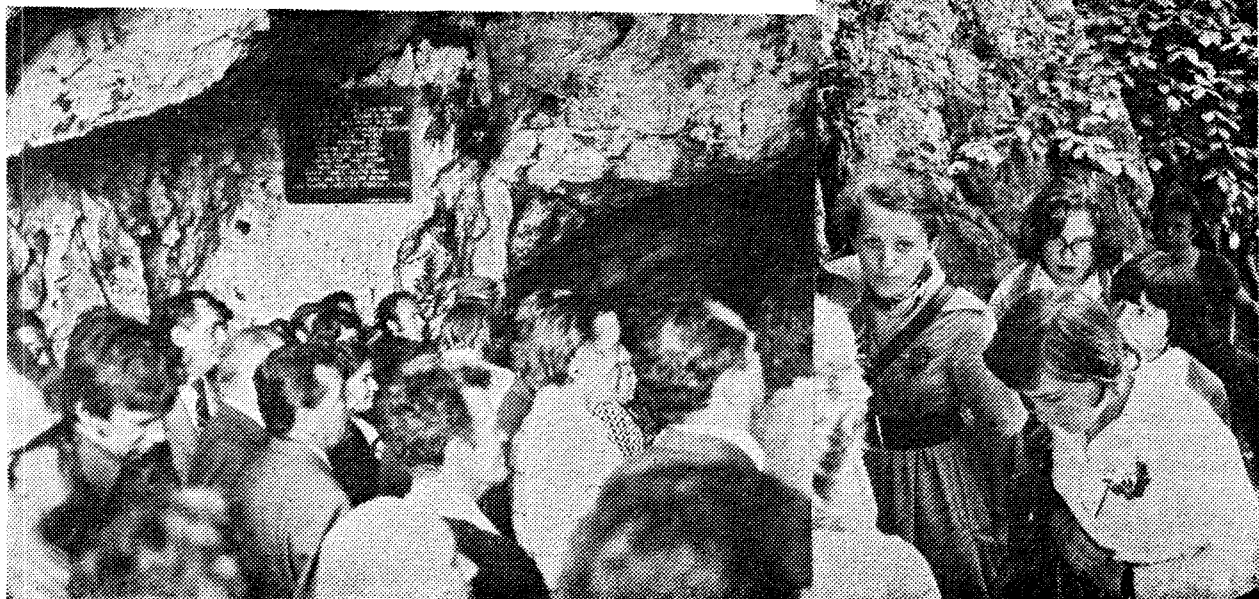
ČVRSTI KOT JEKLO

V prvem vlaku, ki je 28. maja letos odpeljal po novi železniški progi iz Beograda proti Baru, je bil najdražji gost predsednik Tito. Objavljamo nekaj misli, ki jih je izrekel med vožnjo po tej 'progi sanj'.

Tovarišice in tovarši! Podajamo se na pot, da bi preizkusili progo Beograd-Bar, enega izmed največjih objektov, ki smo jih kdaj zgradili v naši socialistični deželi. Doslej smo že zgradili več železniških prog: Brčko-Banovići, Samac-Sarajevo in druge, zdaj pa smo, glejte, končali tudi ta veličanski objekt, to je najdaljšo progo, ki meri 476 kilometrov.

PRAZNOVANJE V TABORSKI STENI

To je praznik Cabranske in Kolpske doline, ki je med narodnoosvobodilnim bojem dajala partizanom tudi poslednji košček kruha. Pa so se zbrali minulo soboto, kot se zberejo vsako leto, ne le v spomin borcev, ki so pred štirinajstimi leti padli v Taborski steni... To je hkrati veličastna in iskrena počastitev praznika dneva mladosti in rojstnega dne tovariša Tita, to je praznik kočevske občine. Foto: SILVO TERSEK

Ta proga je mogočna tudi zato, ker vodi skozi najbolj neprehodna področja naše dežele, prek mnogih hribov in dolin. Ob tej priložnosti bi želel čestitati našim graditeljem, ki so prebrodili vse težave, ko so ustvarjali to progo. Tako se je zdaj odprla možnost, da se bo velik del naše dežele približal morju, do katerega je bilo doslej tako daleč. To je zelo koristno, ne le iz gospodarskih in kulturnih vzrokov, temveč tudi strateških, saj gre za objekt, ki ima velik pomen za obrambo naše dežele...

Vidite, nismo se zaman bojevali. Bojevali smo se za to, kar imamo danes in imeli bomo vse več in več...

Vedno smo verjeli v naše delavce, v naše delovne ljudi, strokovnjake. In vse kar so naredili, so naredili dobro...

Tudi ob tej priložnosti — to smo videli med potovanjem — sta bila v polni meri izražena bratstvo in enotnost naših narodov. Progo smo gradili s pomočjo vseh naših narodov, republik in pokrajin. Videli smo, kako se ljudstvo veseli, da je zgrajena, da so dolgotrajne želje in sanje postale resničnost...

Naše ljudstvo ve, kaj hoče. Vi pa imate pravico zahtevati od svojih voditeljev, da vodijo politiko, kakršno smo sprejeli, in da to politiko tudi izvajajo. Pravočasno moramo videti vse probleme in ne smemo zaostajati pri njih urejanju. V našem sistemu je nad vse pomembno dogovarjanje in razumevanje...

Skupnost s takšnimi ljudmi mora biti čvrsta kot jeklo. Niti sovražnik zunaj, niti tisti znotraj dežele, ne more razbiti naroda. Ne glede na to, da smo na »prepihu«, nas nihče ne more omajati. Nihče ne more vdrati v te trdne vrste, močne kakor morje...

Medtem ko smo se včeraj in danes peljali po tej progi, sem razmišljal o tem, kako krasno je naše ljudstvo in kako močna je njegova enotnost. Toliko moči in vztrajnosti je v našem narodu, da ga nihče ne more premagati, pa naj bi se proti nam lotevali česarkoti. Jugoslavija je enotna, vse naše narode preveva misel, da skupaj gradimo svoje boljše in srečnejše življenje. In nihče se nam pri tem ne more postaviti na pot! Dvaindvajset milijonov Jugoslovancev, to je zdaj celota, močna kot jeklo, ki ve, kaj hoče — in bo to tudi dosegla...

BORCI V DELEGATSKEM SISTEMU

V današnji številki bomo namenili skrb delegatski organiziranosti ZZZB NOV Slovenije. Marsikomu bo sestavek v obliki informacije razjasnil neznano, opozoriti pa velja, da je dolžnost vsakega posameznika poznavanje delegatske organiziranosti vseh organizacij, ki obravnavajo borčevska vprašanja.

Organizacija ZZZB NOV Slovenije je v osnovi delegatsko urejena. Vsi organi, od vodstev združenj, do občinskih, republiških in zveznega odbora, so delegatsko sestavljeni, delegati pa so bili izvoljeni v bazi. Tako so združenja volila delegate v občinske odbore, ti v republiški odbor in nadalje v zvezni odbor Jugoslavije. Na osnovi statuta SZDL so bile izvoljene delegacije na vseh ravneh, prav tako pa so bili izvoljeni delegati v družbenopolitične zbornice skupščin družbenopolitičnih skupnosti. Vse to pa je resnično skromen začetek formalnega »pokrivanja« delegatskih odnosov. Pred nami je še veliko delo.

Delegatska organiziranost ZZZB NOV Slovenije je predmet obravnave tudi pri zveznem odboru ZZZB NOV Jugoslavije. Predsedstvo zveznega odbora je o tem že razpravljalo in potrdilo gradivo, ki ga je v ta namen pripravila posebna komisija oziroma delovna skupina.

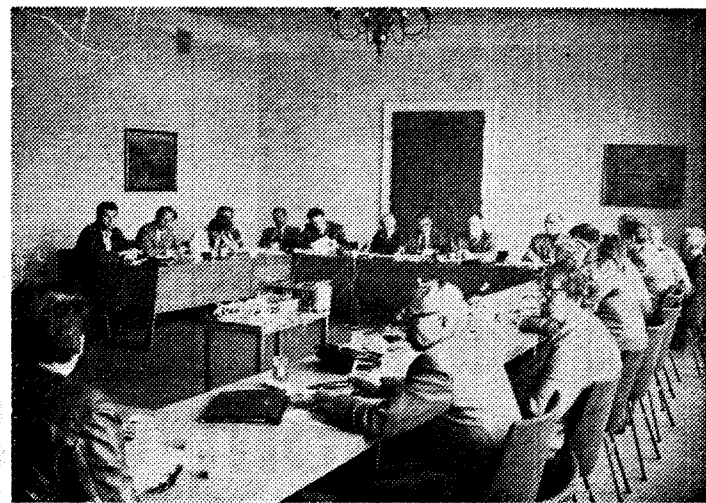
Pri vsem tem pa je potrebno opozoriti še na nekaj več. Če bomo hoteli uspešno reševati probleme s pomočjo delegatskega sistema, bomo morali skrbeti za hitrejšo usposabljanje nas samih.

Vzpostavljamo komunikacij, od združenja do občinskih odborov in nato do republiškega odbora ter takšnih komunikacij v nasprotni smeri, s katerimi bomo sposobni neposredno vključevati naše članstvo v odločanje o vseh pomembnejših vprašanjih, predstavlja nalogo, ki bo od nas vseh zahtevala veliko razmišljanje in napora.

Tudi v republiškem odboru bo potreben določen kvaliteten premik v smeri popolnejše organiziranosti, ki lahko omogoča uspešnejše reševanje problemov. Vse to pa bo dobilo svoje mesto v statutu, ki pa zaradi objektivnih okoliščin verjetno ne bo sprejet pred letom 1978, ko bo kongres organizacije. Seveda pa bo mogoče vsa ta organizacijska vprašanja reševati s statutarimi sklepi in v poslovniku.

Iz razgovora o delu, metodah in problemih pri delu delegatov RO ZZZB NOV Slovenije oziroma delegacije RO ZZZB NOV Slovenije v RK SZDL Slovenije z dne 10. 11. 1975.

A. S.

S SEJE PREDSEDSTVA RO ZZZB NOV SLOVENIJE, KI JE BILA 26. MAJA 1976

Odločno, kritično in ustvarjalno

Dne 26. maja je bila v mali sejni dvorani izvršnega sveta SR Slovenije 12. seja predsedstva RO ZZZB NOV Slovenije.

O seji bomo — z izjemo prve točke dnevnega reda »Analiza in programska usmeritev TV 15«, o kateri smo spregovorili danes — poročali v naslednji številki našega časnika.

Odločno, kritično in ustvarjalno, bi lahko zapisali ob rob pogovora v prvi točki dnevnega reda 12. seje predsedstva RO ZZZB NOV Slovenije, v kateri so spregovorili o TV-15. K trdnim ugotovitvam našega trenutka, ki govorijo o vlogi in pomenu časnikarstva, o nepravilnostih in težavah, o smotrih, ki se ne morejo in ne smejo razlikovati od programa zveze komunistov, je prispevala tudi omenjena seja.

Ali uspeva časniku TV-15 uresničevati tisto veliko poslanstvo, ki mu ga narekuje obdobje naše revolucije, narodnoosvobodilnega boja in ves čas po njem, akt pod katerim sta kot ustanovitelja podpisani organizaciji ZZZB NOV Slovenije in ZRVS Slovenije?

Odgovor na postavljeno vprašanje dajejo tudi bralci, katerih število je verjetno veliko večje kot pa sama naklada (40.000). V preteklih dneh smo na podeželju je TV-15 edini časnik, ki pomeni bralcem trdno vez z revolucionarno preteklostjo. Ne samo to! V svojem časopisu želijo videti podobo današnjega dne, želijo videti rezultate svojega dela in dela drugih generacij in vse tisto, na kar so lahko ponosni. Vendar tudi s tem niso zadovoljni! Želijo in pričakujejo, da bo borčevski časnik odkrito opozarjal na nepravilnosti v družbi, da bo iskreni vir informacij o družbenopolitičnem življenju. Slednje prerašča zgolj zapisovanje in slikanje dogodkov, katerih podrobnosti že načelnja zob časa. Novinar je in mora biti družbenopolitični delavec — preteklost je samo izhodišče aktualnemu pisanju, ne more pa biti sama sebi namen.

V uvodnem delu razprave je bilo poudarjeno, da je bil dosežen uspeh na področju podružbljanja časnika predvsem z uvedbo »ustnih časopisov TV-15«. Slednje predstavlja neločljivi del podružbljanja tradicij narodnoosvobodilnega boja. Časnik TV-15 je tako našel uspešno obliko izmenjave mnenj ljudi nekega ožjega območja s širšo družbeno skupnostjo, kar omogoča hitrejšo in učinkovitejšo reševanje problematike posameznih območij Slovenije. Se-

veda zapisano predvsem seznanja in nakazuje rešitve, samo po sebi pa stanja ne more spremeniti.

Iz poročila Sergeja Vošnjaka, predsednika časopisnega sveta TV-15, je bilo mogoče zapisati, da borčevsko glasilo svoje poslanstvo opravlja po svojih najboljših močeh, prispeva k osveščanju mladega človeka, da pa bi bilo vendarle potrebno rešiti tiste težave, ki preprečujejo, da bi bilo uredništvo pri svojem delu še uspešnejše. Gre za to, da bi ustanovitelja in drugi družbeni dejavniki našli način za uresničitev boljših (včasih celo normalnih!) pogojev pri delu časopisa.

Člani predsedstva RO ZZZB NOV Slovenije so namenili dober del pogovora dejstvu, da TV-15 ne prejema nobene družbene pomoči. Denarna vprašanja ostajajo v celoti skrb maloštevilnega delovnega kolektiva. Iz tega izvirajočih težav (papir, tehnično-oblikovna stran časnika, kadrovska vprašanja!) je bilo minula leta veliko. Dogajalo se je celo, da so morali člani uredništva podrediti svoje želje po boljši kvaliteti in novih oblikah časnikarskega dela neurejenemu finančnemu stanju. O tem je spregovoril tudi tovariš Bogdan Osolnik, podpredsednik RO ZZZB NOV Slovenije. Pohvalil je delo ustvarjalcev časopisa in pojasnil težave, ki so onemogočale, da bi RO ZZZB NOV Slovenije denarno podprl svoj časnik. Ne navsezadnje ne gre samo za TV-15, pač pa za celotno obravnavanje tiska, ki je namenjen razvijanju tradicij NOB.

Prisotni so opozorili tudi na dejstvo, da prejema družbeno pomoč celo tisti del tiska, ki bi mu bilo mogoče očitati za našo družbo nesprejemljivo pisanje.

ISKANJE NOVIH OBLIK IN NOVEGA NAČINA DELA

V razpravi o vsebinski usmeritvi TV-15 je bilo naznanjen nekaj predlogov, ki bodo, če bodo uresničeni, pomenili oplemenitenje časnika. Kajti časnik ni samo rezultat bolj ali manj uspešnih prizadevanj članov uredništva, je tudi zrcalo organiziranosti in dela družbene sredine, ki ji je obšlo namenjeno. Stremimo pa po taki vsebini, ki bo zanimiva in po svoji tematiki blizu potrebam in občutkom nekdanjih borcev, rezervnim starešinam ter drugim ljudem, ki jim je ta tematika blizu. Stremimo torej za časnikom, ki bi bil z obravnavanjem revolucionarnega dogajanja in revolucionarne zavesti prijeten, zanimiv in odprt vsakemu delovnemu človeku, časnikom, ki bi s svojim pisanjem vgrajeval kamenčke v mozaik naše revolucije.

Zavedajoč se pomanjkljivosti, ki kljub naši dobri volji in delovni vnemi vendarle nastajajo, smo časnikarji opozorili tudi na premajhno pripravljenost sodelovanja nekaterih občinskih odborov ZZZB NOV in Združenj borcev z našim uredništvom. Pri tem ne gre samo za neobveščanje o posameznih dogodkih, gre tudi za preskromna prizadevanja v zvezi s pridobivanjem novih naročnikov iz vrst članov ZZZB NOV.

Tovariš Tone Turnher, sekretar RO ZZZB NOV Slovenije, je po podrobni analizi časnika poudaril, da je njegova programska usmeritev dobra. Nekatera področja na straneh borčevskega glasila bo potrebno seveda dodelati (brez dvoma velja to predvsem za tretjo stran, ki je namenjena zakonskim vprašanjem borcev in njihovi socialni varnosti, njihovim dolžnostim in pravicam!), za druga področja pa bo potrebno povabiti

k sodelovanju poznavalce zgodovine NOB in predvojnega revolucionarnega delavskega gibanja. Napake, ki se sicer pojavljajo, nikakor niso posledica malomarnosti ali nerresnosti delavcev v uredništvu, so rezultat prehitrega hotenja k boljšemu in popolnejšemu obveščanju.

Iskanje novih oblik in novega načina dela je časnik TV-15 vsebinsko in oblikovno obogatilo. Številčno popolnejša kadrovska zasedba v zadnjem obdobju pa uredništvu narekuje, da bodo z vztrajnim delovnim prizadevanjem odpravljene nekatere dosedanje pomanjkljivosti. Uredništvo se bo lahko lotilo tudi dolgoročnejšega načrtovanja dela. Veljalo bi morda poiskati neko novo obliko objavljanja oglasov delovnih organizacij v časniku. Ekonomska upravičenost in nužnost oglasov za časnik, ki ostaja brez družbene pomoči je razumljiva. Predlagano je bilo, da bi zainteresirane delovne organizacije (in drugi) ustanovili »tiskovni sklad TV-15«, kamor bi se stekala sicer za oglase namenjena sredstva, časnik pa bi o teh podjetjih občasno in na primeren način poročal.

ODGOVORNO IN POMEMBNO DRUŽBENO DELO

V zadnjem delu obravnavanja prve točke dnevnega reda 12. seje predsedstva RO ZZZB NOV Slovenije, je spregovoril tovariš Janko Rudolf. Poudaril je, da je potrebno o problemih TV-15 seznaniti vse odgovorne družbene dejavnike, ker sicer ne gre pričakovati pomembnejšega napredka v prizadevanjih za rešitev vprašanj, o katerih smo danes spregovorili. Brez dvoma je to vprašanje zaskrbljujoče, v primerjavi z drugimi časniki pa izredno slabo, celo nesprejemljivo.

Ko govorimo o nalogah časnikarjev in časnikarstvu nasploh vemo, da se mora v njihovem delu zrcaliti resnična podoba naše družbe; ko govorimo o TV-15, moramo imeti pred očmi, da le-ta obravnava v veliki meri našo preteklost, ki je izhodišče vsem današnjim prizadevanjem in vzor današnjih mladih ljudi. To je velika odgovornost, tudi odgovornost do bralcev, med katerimi je velika večina borcev. Tem smo dolžni še posebno pozornost. Vse to pa je odgovorno in pomembno družbeno delo.

Tovariš Janko Rudolf je predlagal, da bi se na straneh našega časnika večkrat pojavili sestavki, ki bi prikazovali obdobje NOB, današnji trenutek in prizadevanja tudi drugih jugoslovanskih narodov in narodnosti — in da bi bil naš časnik v večji meri kot doslej tudi pojasnjevalec novih tokov družbenega dogajanja v naši samoupravni socialistični skupnosti.

Da bi ne ostalo samo pri besedah, da bi TV-15 lahko nemoteno opravljal svoje poslanstvo, je predsedstvo RO ZZZB NOV Slovenije na svoji 12. seji v celoti in z nekaterimi dopolnitvami sprejelo sklepe, ki ki jih je predlagalo uredništvo TV-15 oziroma njegov časopisni svet:

1. Republiški odbor ZZZB NOV Slovenije se bo skupaj z občinskimi odbori in ZB zavzel za povečanje števila naročnikov.

2. Republiški odbor ZZZB NOV Slovenije bo vsem občinskim odborom in ZB priporočil, da odprejo mesto »poverjenika TV-15«, dokler ne bo to vprašanje urejeno s statutom oziroma drugim aktom ZZZB NOV Slovenije.

3. Republiški odbor ZZZB NOV Slovenije bo občinskim odborom in ZB priporočil, da je v njihovem delu tudi sicer stalno prisotna skrb za TV-15.

4. Da se takoj pripravi sestanek s predstavniki tiskovnega sklada pri republiški konferenci SZDL in prouči možnost družbene pomoči TV-15.

5. Da se sestanejo predstavniki RO ZZZB NOV Slovenije in republiškega odbora ZRVS Slovenije ter spregovore tako o vsebinskih, kot o finančnih vprašanjih TV-15.

Zapisal: SILVO TERSEK

Prijateljske vezi

Dne 30. maja je prispela na enodnevni izlet v Slovenijo skupina 275 nekdanjih tržaških aktivistov. Enodnevni izlet, v program katerega so bili vključeni ogledi številnih spomenikov naše revolucije, je dosegel vrh s tovariškim srečanjem, ki je bilo v dvorani republiške skupščine.

Udeležence izleta je pozdravil predsednik MK SZDL Vlado Beznik, tovariškega srečanja pa sta se poleg številnih predstavnikov družbenopolitičnega življenja udeležila tudi člani sveta federacije Lidija Sentjurs in Janko Rudolf, predsednik RO ZZZB NOV Slovenije.

Naj zapišemo še besede Neve Lukež, ki najbolje govore o tem, kaj

je 275 nekdanjim tržaškim aktivistom pomenilo srečanje s tovariši v Sloveniji.

»Tu se počutimo med svojimi, ker vemo, da nas razumete, da spremljate naše življenje, našo borbo,« je dejala tovarišica Neva. »Nekdanji aktivisti tržaškega ozemlja smo želeli, da se ponovno združimo in obnovimo prijateljske vezi, ki smo jih stekali v najbolj hudih trenutkih naše borbe.«

Po obisku Gramozne jame in družabnem srečanju so se nekdanji tržaški aktivisti poslovili od Ljubljane in, kot so še posebno poudarili, od prijaznih gostiteljev.

ZAPISI IZ NASE REVOLUCIONARNE PRETEKLOSTI

NAPAD NA MAROF PRI IDRJI

Z Jankom Premrlom-Vojkom

V januarju 1943 nas je bilo z Vojkom na Drenovem griču kakšnih petindvajset. Bili smo mladi, polni življenja in želeli smo si akcije, ki bi nagnala sovragu strah v kosti. Za kaj takega pa nam je takrat manjkalo predvsem orožja.

Lahko si mislite, kako ponosen sem zatorej lahko bil na svoj puškomitraljez, ki sva ga z bratom Bogomirom kupila pri mesarju Burniku v Rovtahn že junija 1941. Zanj sva odštela 202 liri. Spominjam se še, kako smo barantali za dve liri, pa lastnik ni popustil. Se ponosneje pa sem se počutil, ko sem ga septembra 1942 izročil Vojku. V zameno zanj mi je Vojko dal lovsko puško.

SOVRAŠTVO IN UPOR

Orožje smo krvavo potrebovali, kajti agitacijsko delo Jakoba Platiše-Franca in Vojka je obrodilo bogat sad. V napredne vrste sta pritegnila veliko število kmečke in delavske mladine. Vojko se je kar naprej pogovarjal z nami, kako priti do orožja. Spomnil sem se pogovorov pri sestri Milki v Cegovnici. Njen mož Nace Kavčič, zaveden rudar, je namreč iz vsega srca sovražil italijanske fašiste od prvega dne njihovega prihoda. Zaradi fizičnega obračuna z njimi je bil tudi zaprt, dasi je imel že 45 let. Pri svoji starosti je vztrajal v borbi z njimi dobra tri leta, kar ga je leto po končani vojni stalo življenje. Vojni napori so bili preveč za njegovo zdravje.

Nič manj ni fašistov sovražil njegov prijatelj Tone Murovec. Bil je strojnik v centrali na Marofu. Še pred mojim odhodom v partizane me je večkrat nagovarjal, da bi napadli italijansko postojanko na Marofu. Prigovarjal mi je: »Samo petnajst jih je, vem za vse orožje, ki ga imajo pa tudi, da se partizanov neznansko bojijo. Kar pa je najvažnejše, precej so oddaljeni od svojih, če jim pretrgate telefonsko zvezo, ne bo nihče niti slutil, da ste jih napadli.«

VOJKO SE ODLOČI

Na Tonetove besede sem se spomnil, ko smo bili na Drenovem griču. Vojko ni imel navade kazati svojih čustev, vse je rad najprej sam dodobra premislil, zato ni na moj predlog ničesar odgovoril.

Naslednji dan pa je zbral Aleksandra, Bogdana, Metoda, Mavrija in mene za ogled položajev na okoliških hribih. Spustili smo se v Idršek, od tam pa na obronke Idrije, na Pečnik, nato smo se vrnili na Mrzli vrh in v Ledine. Takrat smo imeli tudi sestanek v Veharjevi hiši. Prišlo je več kot dvajset vaščanov, ki jim je Vojko razložil pomen Osvobodilne fronte. Vsi so nam želeli pomagati. Na Drenov grič smo se vrnili, ne da bi o Marofu spregovorili eno samo besedo.

Čez nekaj dni me Vojko pokliče k sebi in vpraša, če je strojnik Murovec re-

šnično zanesljiv človek. Potrdil sem mu in ga preko sestre Milke poklical na razgovor v Idršek. Zaradi varnosti je poslal sina Tončeta. Prinesel je razpored italijanskih objektov na Marofu. Ob mostu je bila stražarnica, v izogibu proti centrali pa baraka, kjer so vojaki prenočevali. Čez dan so se največ zadrževali v gostilni preko ceste. To so bili njegovi podatki. Vojko si je shranil podatke in vrnili smo se na Drenov grič. Še vedno ni spregovoril niti besedice o napadu.

Naslednji večer je sklical vod. Že v začetku sem omenil, da nas je bilo okrog petindvajset. Vojko je potreboval štirinajst prostovoljcev. Seveda smo se vsi javili, zato nas je moral kar on odbrati. Žal se danes spominjam po imenu samo Ivana Renka-Jakca, Metoda-Trnovca, Aleksandra, Bogdana, Franca Rupnika-Kašandra, Mavrija in mojega brata Bogomirja Erzena.

GREMO V NAPAD

Zvečer smo krenili iz Drenovega griča preko Zale in Vrbanovca v Idršek. Dan smo prebili pri Gnezdju. Premikali smo se le ponoči, spali pa smo, če lahko o spanju sploh govorimo, podnevi. V Idršku smo se sestali s Tončedom. Podrobno nam je posredoval vse podatke o tem, kdaj gredo spat, kako se odpro vrata, kakšno orožje imajo in še nekaj drobnarij, ki vedno prav pridejo.

Ob mraku nas je Vojko zbral na hlevu in nam povedal, da bomo napadli Marof. Italijanska posadka je tam stražila most preko Idrije in centralo. Razložil je pomen napada in dal vsakemu določeno nalogo. Zato smo dobili vsak svojo številko, da nas je kasneje lahko klical.

Spustili smo se po gozdu proti Idriji. Na čistini nad Marofom smo se ustavili. Dobili smo bele halje, da bi nas sovražnik ne opazil. Kolikor se spominjam, so jih sešile aktiviste iz Lazarjeve, Gnezdove in Logarjeve hiše, verjetno pa še katera iz »Brusovšak«. Vojko je pogledal vsakega borca in dejal: »Lepo ste maskirani, to bo lepa akcija!«

Previdno smo se umaknili po čistini in

prišli do škarpe nad centralo. Počakali smo deveto uro, ko so se vojaki odpravili iz gostilne v barako spat. Zunaj je ostal samo vojak v stražarnici ob mostu. Tončetuvi podatki so bili točni.

Čakali smo kakšnih pet minut, da se je vse umirilo. Vojko je poklical številko eno, to sem bil jaz. Moral sem pretrgati telefonsko žico in pripeljati strojnika iz centrale. Ta večer je bil namreč dežuren nekdo drug, ne Tone. Odtrgal sem kar cel telefonski aparat in ga odnesel iz centrale. Tudi strojnika, vsega bledega in prestrašnega sem pripeljal. Vojko je nato poklical številke dve, tri in štiri, zadnji je bil mitraljezec Jakec-Renko, ki naj bi stal pred barako. Dvojka in trojka, se pravi Aleksander in Bogomir, pa naj bi razorožila stražarja. Ta namreč ni stal kot bi moral, ampak je sedel na loncu z žerjavico. Bogomirjeva puška cev tako ni zadela na pravo mesto, vojak jo je zgrabil in sprožil strel. Delo je bilo vseeno uspešno opravljeno, tudi stražarju se ni nič zgodilo. Vsi italijanski vojaki so začeli vpiti, da so tudi oni komunisti. V barako smo morali po strelu vdreti jaz, Vojko in Jakec tako, da smo razstrelili ključavnico. Prizor, ki smo ga zagledali je bil tragikomičen. Eni vojaki so bili napol oblečeni, drugi ranjeni, vsi pa so prestrašeno vpili. Ranjence je takoj obvezal Bogomir.

Vojko je ob vdoru zavpil: »Predajte se, tu smo partizani!« Vsi so takoj predali puške, nato je Vojko zahteval od korporala še pištolo. Ker smo vedeli, da imajo tudi mitraljez, smo ga našli na podstrešju. Bil je težek mitraljez znamke FIAT. Dobili smo tudi 40.000 nabojev. Naš plen je bil še 15 pušk, 700 nabojev ter 50 ročnih bomb »paradajzaric«. Akcija je v vsem uspela.

Zbranim vojakom je Vojko spregovoril v tekoči italijanščini: »Vojaki, vaša dolžnost je, da greste domov in se na svoji zemlji borite proti fašizmu, ki ga bomo mi z lastnimi močmi tudi premagali in osvobodili svojo deželo!«. Poslal jih je nazaj v barako in jim ukazal, da se pol ure nihče ne gane.

SMRT HEROJEV

Vojko je bil odličen organizator in komandir. Akcija je bila izvedena v 14 minutah. Vojko je vedno beležil čas. Vprašal je za stanovanje Antona Murovca. Stanoval je nad centralo. Ko smo vstopili se je poslavljaj od jokajoče žene na mizi pa sta stala dva nahrbtnika. Mamo Francko je tolažil tudi sin, kajti oba sta odšla z nami na Drenov grič. Svobode pa nista dočakala, padla sta v spopadu z belo gardo pri Žužemberku na Dolenjskem.

Tudi Vojko je padel. Bil je velik človek in tovariš, sposoben in inteligenten vodja, neizmerno domoljub. Ves vod je živel z njim. Pogovarjal se je z nami, nas

Danilo Erzen, na Ledinah v Zireh, septembra 1944

učil in nas vodil. Kako kruta, nepravilna, predvsem pa boleča je bila njegova smrt.

Se smo hodili na akcije, a nobena ni več tako do potankosti uspela. Z orožjem, ki smo ga dobili na Marofu, smo oborožili skupino mladih fantov iz Cegovnice, današnje Partizanske ulice, kjer smo 15. februarja organizirali množični odhod v partizane.

Toliko o tem koncu naše dežele, o Vojku, o Marofu. Še veliko drugih borcev je bilo, po vsej domovini, o katerih bi bilo vredno pisati in pisati. Sam pa bi želel predvsem, da bi vodstvo krajevne skupnosti iz Spodnje Idrije poskusilo napraviti seznam vseh tistih borcev, ki so v napadu na Marof sodelovali. Prav dan tega napada je krajevna skupnost proglasila za krajevni praznik. Tako se vsako leto 30. januarja spomnimo Vojkovega voda in uspešne akcije.

DANILO ERZEN

Spominski pohod na Kališče

Kokrški odred je verjetno edina večja partizanska enota v Sloveniji, ki je bila ustanovljena na tako visokem in čudovitem gorskem svetu. Odred je bil ustanovljen 18. junija leta 1942 na vzhodnem področju Storžica, na 1.514 metrov visokem Kališču. Od tam je čudovit razgled na del Gorenjske, vse do Julijskih Alp, Ljubljane in moravskih gričev.

Kališče je zaradi svoje naravne lege središče vseh planinskih poti, ki vodijo po vzhodnem pobočju na Storžič. Na Kališču, kjer je bil ustanovljen Kokrški odred, je bil po vojni zgrajen lep dom kranjskih planincev. Imenovali so ga po Kokrškem odredu.

Leta 1972 so odkrili borci Koroškega odreda na Kališču spominsko obeležje. Vsako leto po tistem, so na omenjenem kraju slavnosti borcev in ljubiteljev planin. Lani so dobila tamkajšnja praznovanja še večji razmah. Organiziran je bil spominski pohod na Kališče.

Na pobočju Storžiča je bilo med vojno precej pomembnih dogodkov, padlo pa je tudi veliko žrtev. Tretjega februarja leta 1942 sta padla na pobočju Lovrenca Franc Zupan mlajši iz Vogelj in Vinko Burnik iz Skaručne. Neposredno nad Kaličem, pod Bašeljskim sedlom so 13. julija leta 1942 padli: Franc Vodopivec-Ciril iz Kranja (član pokrajinskega komiteja KPS za Gorenjsko in organizator vstaje v kranjskem okrožju), Boris Ručigaj iz Kranja (organizator SKOJ v kranjskem okrožju) in Miha Bizjak, prvoborec iz Trboja.

Neposredno pod Kaličem je bila leta 1942 partizanska bolnišnica »Košuta« in kurirska postaja S-19. Po vojni so pot, ki vodi tod mimo iz Bašlja na Kališče poimenovali v »kurirsko pot«.

Precej pomembnih dogodkov je vezanih tudi na zahodno pobočje Storžiča. Na Veliki poljani je bil 3. avgusta 1941 ubit nemški vohun. Takrat je počila prva partizanska puška v kranjski občini.

Četrtega avgusta 1941 je bil pri Verbičevih koč pod Storžičem ustanovljen kranjsko-tržiški ali storžiški bataljon. Dan pozneje je v isti koči padlo prvih osem borcev tega bataljona. Ves čas NOB je bilo območje Storžiča središče zbiranja partizanov — simbol partizanstva na levem bregu Save.

Letošnji pohod na Kališče se bo začel že 19. junija, ko se bodo podali na pot borci Koroškega odreda in drugi borci ter aktivisti, pripadniki JLA karavle kokrškega odreda, mladi planinci, taborniki, učenci osnovnih šol...

Na Kališču bo organizirano partizansko taborišče, zvečer pa bodo po gorskih vrhovih zagoreli kresovi.

V nedeljo 20. junija med šesto in sedmo uro bo začetek množičnega pohoda na Kališče po označenih planinskih poteh iz sedmih smeri: Mač, Preddvora, Jezerskega, Bašlja, Povelj, Gozda in Loma.

Ob množičnosti udeležbe na spominskih pohodih lahko s ponosom ugotovimo, da junaška preteklost NOB ni in ne bo nikoli pozabljena. Ohranjajo in razvijajo jo tudi tisti tisoči mladih, ki dan za dnem odhajajo v naše gore in stopajo po poteh, po katerih so nekdaj hodile naše partizanske skupine. FRANC ŠTEFE-MISKO

FOTOGRAFIJA
Z VPRASANJEM

Videti je, da je ta fotografija nastala na dan osvoboditve Ljubljane pod Gradom na Dolenjski cesti. Ali morda kdo ve, katera enota je prikazana in kdo so ti borci?

„ŠPANIJA NAŠE MLADOSTI„

Sedemindvajsetega in osemindvajsetega aprila je bil v splitskem hotelu »Lev« kongres jugoslovanskih prostovoljcev španske republikanske vojske. Udeležilo se ga je 234 borcev, ki so se v letih 1936–1939 nesebično in neustrašno, v smislu pravega proletarskega internacionalizma, borili v Španiji proti fašizmu. Mnogo se jih od tam ni več vrnilo. Tisti, ki so preživeli, pa so bili prvi, na katere se je obrnila komunistična partija, ko je bilo treba leta 1941 organizirati boj proti okupatorju. Njihove vrste so danes mnogo krajše. Kljub temu so še vedno aktivni v našem družbenopolitičnem dogajanju, njihov revolucionarni duh, ki se je kalil na bojiščih Španije, pa je prisoten pri vseh korenitih spremembah našega samoupravnega socialističnega razvoja.

Tovariški pomenek na hodniku

V delovno predsedstvo je bil izbran tudi najstarejši udeleženec španskih borcev, Ivan Kamarosa (v sredini).

Govor Ramona Mendoze, predstavnika CK KP Španije

Foto: D. Bulatović

Split, mesto, ki se je v našem revolucionarnem boju že mnogo krat potrdilo, je imelo čast, da je bilo gostitelj kongresa španskih borcev, ljudi, ki v svojem svobodoljubnem prepričanju niso poznali meja. Pomagali so španskemu narodu v njihovem boju proti fašizmu prav tako zavzeto, kot so se borili za lastno domovino. Izkušnje, ki so jih nabrali na okopih Španije, so dve leti kasneje, ko sta se nacizem in fašizem začela kot kužna bolezen širiti po Evropi, s pridom uporabili doma. Zato upravičeno še danes trdijo, da je bila Španija dežela njihovih mladosti, dežela, ki je kalila njihov borbeni in revolucionarni duh.

Peti kongres ni bilo samo delovno srečanje. Za udeležence španske državljanske vojne je bilo to predvsem srečanje z dragimi prijatelji, tovariši in soborci iz proslavljenih internacionalnih brigad. Veljko Vlahović je nekoč dejal, da Španija ni le melanholičen spomin mladostne ljubezni, nekaj kar počasi prekriva val pozabe. »Španija predstavlja za nas neusahljiv vir odkrite borbe za plemenitejšega, humanejšega človeka — človeka, osvobojenega spon in okov.«

PISMO NA SMRT OBDOJENEGA OČETA

V veliki dvorani hotela »Lev« vlada slavnostno vzdušje. Na steni nad govorniškim odrom visijo zastave. Jugoslovanska s peterokrako zvezdo v sredini, rdeča zastava zveze komunistov ter vijoličastorumenasta zastava španske republikanske vojske.

Več kot stosedemdeset španskih borcev v dvorani poslušajo besede predsednika njihovega združenja, tovariša Aleša Beblerja.

Govori o ubijanju, lakoti, iznemoglosti, prisilnem delu in boleznih, ki so zajele Španijo, ko je bil demokratični odpor v njej uničen. Govori o španskih rodoljubih, ki so jih prisilili, da delajo proti svoji zavesti, ker bi bili drugače odpeljani v taborišča; ne bi mogli v šole, ne bi se mogli zaposliti in biti sposobni prehranjevati svojih družin in otrok. »Takšna je bila usoda teh plemenitih ljudi Španije, prebivalcev Madrida, Kastilje, La Manče, Andaluzije, Estremadure, Aragona in Levanta, s katerimi smo se spoznali, in ki so se do nas obnašali kakor do lastnih otrok, svojih prijateljev.«

In tov. Bebler prebere del pisma, ki ga je objavil španski književnik Arrabal, pisma, ki ga je na smrt obsojeni pristaš Republike pisal pred smrtjo svoji ženi in otrokom: »V tem trenutku, istočasno tragičnem za tebe in za moje drage otroke, se pripravljajo, da me pokončajo. Vi dobro veste, kako sem vedno želel, da bi bil z vsemi dober. Želel bi, da bi bilo vaše življenje srečnejše od mojega, da bi bili vedno velikodušni, čeprav za to ne boste nagrajeni. Kar se mene tiče, ostajam do poslednjega trenutka zvest občutku pravice in enakosti med ljudmi... Otroci moji, čez nekaj ur bo vaš oče umrl. Vidim smrt, kako prihaja in verjemite mi, da sem po-

polnoma miren. Zelo vas imam rad in odhajam, pošiljam vam poljube iz dna srca.«

»Ko berem to pismo,« govori dr. Aleš Bebler, »se spominjam tistih čudovitih ljudi Španije, ki so bili hrabri in borbeni ter istočasno plemeniti in človeški, ki so znali umirati prav tako kot so znali živeti.«

ŠPANIJA, DEŽELA SMRTI

Besede govornika režejo v tišino, ženica, ki sedi pred menoj, pa si briše solze. Solze spominov in bolečin, solze, ki govorijo o tem, da je tudi njena usoda del usode teh plemenitih in preprostih ljudi, ki so bili za pravico pripravljeni žrtvovati svoja življenja.

Nekdaj se je govorilo o Španiji kot o deželi nesrečnega viteza Don Kihota, govorilo se je o njenih močnih obzidjih in pozlačenih katedralah, šepetalo o čarobnem obljubi Španskih lepotic. Govorilo se je o Španiji kot o deželi sonca, strasti in slikarske palete... Pred štiridesetimi leti pa je Španija začela krvaveti. Potem se je govorilo samo še o mrtvih, o delavcih, kmetih in mornarjih. Rdeča barva, ki je bila simbol te sončne dežele, je postala simbol prelite krvi in smrti.

Polovica jugoslovanskih prostovoljcev, ki so se odšli borit v Španijo, se ni iz nje nikdar več vrnila. Tudi številni rodoljubni Španci so pobegnili pred fašistično diktaturo v tujino. Tam se danes borijo za demokracijo, ki bo prej ali slej morala zavladati tudi v Španiji. Danes je v komunistični partiji Španije dvestopetdeset tisoč ljudi, in članstvo se stalno veča. Pa ne samo številčno. Ljudje, ki so člani komunistične partije Španije se z vsem srcem borijo za to, da bodo lahko izpolnili svoje internacionalistične obveznosti, dane pred štiridesetimi leti.

»NAŠA DRUGA DOMOVINA«

Cepnav je bila republikanska armada premagana, borba jugoslovanskih prostovoljcev v Španiji ni bila zaman. Pomagala je razvijati veliki proletarski internacionalizem, bila je šola in začetni korak k mnogim kasnejšim zmagam nad fašizmom. Se danes daje Špancem navdih za odpor, za čimprejšnjo nacionalno in socialno osvoboditev španskega naroda. Njihov odpor izvira iz s krvjo prepojene španske zemlje, ki so jo, med drugimi, napajali tudi sinovi jugoslovanskih narodov.

»Španija in naša udeležba v njeni borbi za svobodo in napredek, ne glede na izid te borbe, je za našo Partijo pomenila veliko izkušnjo na poti h končnemu obračunu s staro, preživelo družbo, oziroma s fašizmom,« je poudarila v svojem govoru Milka Planinc.

Ideje, ki so vodile naše borbe v Španijo, so našle svojo uresničitve v revoluciji in izgradnji socializma pri nas. Udeleženci španske republikanske vojske so še vedno aktivni borci za socializem. V tej

borbi so zrasle tudi nove generacije. Njihov boj za stalno razvijanje samoupravnih odnosov v tovarnah, šolah, krajevnih skupnostih, občinah, republikah in federaciji, je nadaljevanje tiste borbe, ki ste jo začeli vi. Tudi zanjo je treba mnogo znanja, hrabrosti, odločnosti in požrtvovanja. Mladi danes so prepričani v ideje, za katere se bore. Tudi za njihovo borbo je potrebno mnogo mladostnega idealizma. Prav tako kot vi v njihovem delu najdete potrditev o nadaljevanju in uspešnosti vaše borbe, bodo današnje in bodoče generacije v naši borbi našle trajne izvore izkušenj in navdih,« je rekla Milka Planinc.

»NA SVIDENJE V MADRIDU!«

Na odru, kjer je delovno predsedstvo, je velik šopek rdečega cvetja. Pravijo, da pomeni rdeča barva ljubezen. Ljubezen, s katero so naši prostovoljci odhajali v Španijo, da bi se borili za njeno svobodo. Morda pa tudi kri, ki je bila tam prelita in bo enkrat morala obroditi sadove. Tudi cvetje pod odrom je rdeče. Svetlejšje in temnejše. Vsa ta barva pa se zlije v eno samo, ki pomeni — revolucijo. Štirideset let mineva od tistega časa, ko je španski narod, prvi v Evropi, vstal v borbi proti fašističnemu nasilju. To je v pozdravnem pismu španskim borcem napisal tudi predsednik Tito.

»Borba v Španiji je imela dalekosežen zgodovinski pomen, saj je šlo za obrambo pravice, da vsak narod sam odloča o svoji usodi. Brez oklevanja ste se odzvali pozivu komunistične partije Jugoslavije in s tem dejanjem potrdili njen proletarski internacionalizem. Vaši doprinosi tej borbi je poznan tudi zunaj naših meja. Komunisti in vsi delovni ljudje Jugoslavije so po pravici ponosni na vaše delo in z globokim spoštovanjem čuvajo spomin na tiste, ki so padli na bojiščih Španije; pa tudi na tiste vaše soborce, ki so dali življenja v NOB in, ki so izgorovali v neumornem delu za uresničitev novih družbenih odnosov, za ugled Jugoslavije v svetu. Posebno nam je drago, ker so vaši soborci, španski komunisti in interbrigadisti iz drugih dežel dali o vas visoko oceno, kot o dobrih tovariših, neustrašnih borcih in pravih internacionalistih.«

Danes postaja to, kar je še včeraj izgledalo neverjetno, v razmerah vse večje demokratizacije svetovne javnosti, resničnost. Res je, da potrebujejo Španci pogum Don Kihota in Sanča Panse, da prehodijo pot, ki je pred njimi. Toda njihov borbeni duh ni izumrl. Živi z njimi in se prenaša iz roda v rod. Morda so prav zato udeleženci Kongresa najtopleje pozdravili besede Ramona Mendoze, ki je s pristno zavzetostjo pravega španskega temperamenta na koncu govora ognjevitno vzkliknil: »Pozdravljeni, tovariši interbrigadisti, do skorajšnjega svidenja v Madridu!«

LENJA VIPOTNIK

Franc Jernejo Milčec govori učencem iz Zage pri Bovcu in rezervnim oficirjem na Pokljuki, kako in zakaj je padel 3. bataljon Prešernove brigade

Rezervisti za šolarje

Pred nedavnim je poveljstvo ljubljanske armadne oblasti organiziralo na Pokljuki večdnevni partijsko-politični seminar. Udeležili so se ga rezervni oficirji iz številnih krajev Slovenije, od Maribora in Ptuj do Kopra in od Jesenic do Kočevja. Vodstvo seminarja je povabilo odlične predavatelje, tako da smo bili vsi udeleženci izredno zadovoljni, saj smo slišali in izvedeli mnogo novega.

Takoj, ko smo izvedeli, da je v hotel Jelko na Pokljuki

prispela skupina šolarjev iz podružnične šole Zaga pri Bovcu in da bodo tu nadaljevali s poukom, ker je njihovo šolo preveč razmajal potres, so udeleženci seminarja v dobri uri zbrali za učence 436.000 S din prostovoljnih prispevkov. Denar so jim slovesno izročili, potem pa so skupaj zapeli nekaj partizanskih pesmi. Po slovesnosti so odšli do bližnjega spomenika padlim borcem 3. bataljona Prešernove brigade, kjer je zbranim o tragič-

nem dogodku, toda herojski poti govoril nekdanji namestnik komandanta Prešernove brigade Franc Jernejo Milčec.

Istoačasno so udeleženci seminarja v počastitev dneva mladosti obdarili vojake na Pokljuki. Zbrali so denar in jim kupili športne obleke za nogometno ekipo, več žog, loparje za namizni tenis in še nekaj drobnih športnih pripomočkov.

JOŽE VIDIC

Vera v prihodnost

Ob spominskem obeležju padlih talcev na cesti proti Tolminu so pionirji osnovne šole v Tolminu skupno z ZZB NOV Poljubinj ob 32. letnici dogodka počastili spomin padlih žrtev.

Učenci 3. razreda osnovne šole in mladi iz vasi so nastopili z recitacijami in pesmijo. O dogodku, ko so nacisti na tem kraju ustrelili sedem talcev Poljubinja je otrokom pripovedoval predstavnik ZB.

Poslušajmo, kako je žalostni dogodek opisal učenec 3. razreda Boro Savli:

»Nemci so hodili iz Tolmina v našo vas Poljubinj vsak večer s konjem po mleko. Skupina partizanov je imela nalogo, da mora pre-

prečiti odvažanje mleka sovražniku.

Tako so partizani 4. maja 1944 pričakali nemško patruljo na razpotju za vasjo na

poti v Tolmin in jih napadli. Nemška vojska je bila takoj na kraju napada. Čeprav je Nemcem uspelo prikriti svoje žrtve, so takoj pripravili načrt za maščevanje. V trenutku je bila vas obkoljena. Vso noč so vdiral v hiše, delali preiskave in strahovali ljudi. Bila je to grozna noč; vsi so pričakovali nekaj strašnega.

V ranem jutru 5. maja 1944 so gonili ljudi iz hiš in jih zbrali v vasi pod lipo. Nemški oficir jih je pozval, naj povedo, kje so partizani. Nihče ni odgovoril. Vsi so prestrašeni strmeli. Ker se ni nihče oglasil, je nemški oficir ločil moške in ženske in vojakom ukazal, naj odbero osem moških, ostalim pa je dovolil oditi domov. Odbranih je bilo osem mladih mož in fantov. Svojci so se s solzami v očeh in brez besed poslavljal od njih.

Izbrane može so postavili v vrsto in odgnali proti bivšim vojašnicam po stezi za vasjo. Le enemu je uspelo, da so ga na tej poti izpustili, ostalih sedem pa so odgnali naprej. Ko je žalostna kolona stopala med oboroženimi sovražnimi vojaki, so jih nacisti postrelili s strelji v hrbet prav v bližini, kjer danes stoji spominski obeležje.

Njihova imena so danes vklesana v kamen: Franc Bukovec, Jožef Cuder, Rudi Gregorčič, Anton Leban, Ivan Kenda, Jožef Rutar in Ivan Testen.

Ni besed, s katerimi bi opisali bolečino svojcev padlih žrtev nemških krvnikov. Samo trdna vera v pravico našega boja jim je dajala moči, da so preživeli tiste težke dni. Od vsakega je bilo težko slovo, da je danes nam lepše na svetu!

Tako je zapisano v glasilu pionirskega odreda OS Tolmin »France Bevk« POD KOZLOVIM ROBOM, da bo ostalo ovekovečeno trpljenje in žrtve, ki nam jih je v času narodnoosvobodilnega boja prizadejal okupator, da ne bomo pozabili nanje, da bo mladi rod iz tega boja črpal moči za nove boje in delo v svojem življenju.

PAVLA LEBAN

Pot na proslavo v Babno polje

Ko sem se začel vzpenjati s svojim fiatom v klanec, sem se znašel v oblaku prahu. Pravkar je bilo namreč konec asfaltirane ceste in začela se je makadamska. Razmeroma široka cesta, toda prav taka, kot je bila pred 50 leti in še prej. Nekoč so se pomikali po njej le vozovi z lesom, ki so jih vlekli volji ali konji, zdaj pa ... Avtomobil za avtomobilom, tovornjaki, prikolice. Še posebno živahen pa je promet danes, 29. maja, ko se peljemo po tej slabi cesti na proslavo. Nasproti mi pripelje tovornjak s hlodi in dvigne tak oblak prahu, da vidim le nekaj metrov pred sabo. Na cestišče lebdi težka siva plast, podobna barjanski megli. Ko pripeljem v ovinek, mi avto zapleše na debeli plasti peska, da komaj obdržim ravnotežje. Drevje na obeh straneh ceste je sivkasto, zelenje se duši v prahu. Po kakšnih osmih kilometrih vožnje se pripeljem na cilj, kjer vihrajo zastave in igra godba.

Kje je ta cesta in kje je bila proslava?

Cesta »krasi« del naše republike, ki meji na Hrvaško: od Podgore v Loški dolini, kjer se asfalt neha, do bližine Prezida, kjer se spet prične. Proslava pa je bila v Babnem polju pred spomenikom padlim: mladina iz cerkniške občine, ki se ji je pridružilo tudi precej vrstnikov iz sosednje, čabranske občine, je skupaj z bivšimi borci NOV ter domačini praznovala dan mladosti.

Proslava je bila prav lepa, pristrčna. Igrala je godba na pihala iz Loža, pel je moški pevski zbor iz Cerknice, učence osnovne šole Prezid so nastopile z zborna recitacijo in za njimi še recitacijska skupina iz osnovne šole Stari trg, govoril pa je France Šušteršič, bivši gl. urednik »TV 15«. Iz vsebine proslave sta močno izzveneli zlasti dve osnovni prvini naše revolucije: bratstvo in enotnost jugoslovanskih narodov ter povezava ljudstva s svojo osvobodilno vojsko v skupno fronto. Tradicija tega bratstva in povezanosti se nadaljuje in krepi, mladina gre po stopinjah borcev revolucije.

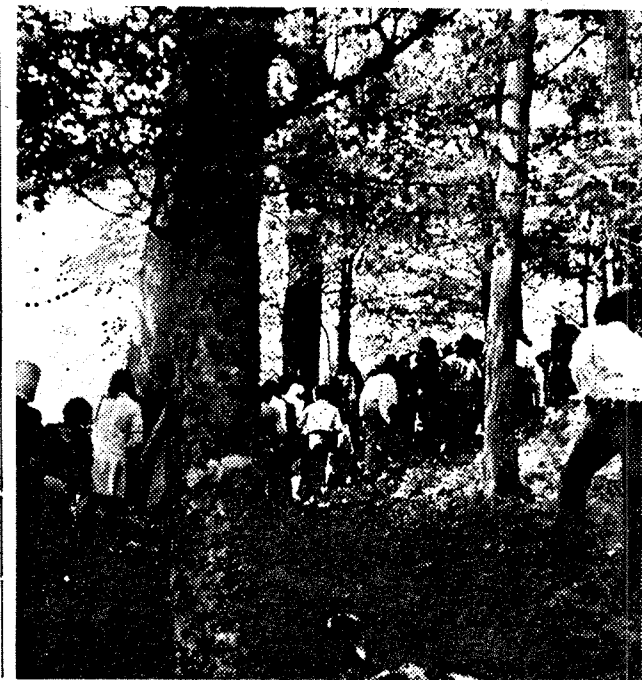
Toda ko je bilo proslave konec in sem se srečal z domačini, ki jih poznam še iz časov NOB, se je pogovor takoj zasukal na slabo cesto. »Okna imamo taka, da včasih skoraj ni videti skoznje;

in nič ne pomaga, če jih pomivamo, ker se takoj nanje spet usede prah.« so tožile ženske in obcestnem zaselku Bukovici. »Če boste kaj pisali o proslavi, zapišite tudi to, kako nam je potrebna boljša cesta.«

Ustregel sem njihovi prošnji, zraven pa naj pripišem tole: če bi se bil odtekel za to cesto (kakšnih 8 kilometrov) majhen, prav majhen odstotek vrednosti lesa, kolikor se ga je po nji prepeklalo s tovornjaki, bi bila lahko ena najlepših v Sloveniji.

In še želja: na prihodnji taki ali podobni proslavi naj bi pri naštevanju delovnih uspehov govorili tudi o tej cesti (v dovršni obliki).

F. S.

Mladina spoznava domovino

Zdaj je čas šolskih izletov, ki omogočajo mladim ljudem, da spoznava zgodovinske kraje, v katerih se je odvijala naša revolucija. Devetnajstega in dvajsetega maja so obiskali Notranjsko in Kočevski Rog člani mladinske brigade Mirka Bračiča iz Frama. Spremljali so jih ravnatelj osnovne šole Julij Borko, Silva Pucelj, Danica Faletič, Minka Golaušek in borec Bračičeve brigade Stane Lavrič.

Mladi brigadirji »Mirka Bračiča« so si ogledali Notranjsko, zgodovinski Lož, Bloke, Sodražico, Ribnico in Kočevje. To so kraji, v katerih se je boril Mirko Bračič, ki je decembra 1943 kot komandant 14. divizije padel v bojih za Kočevje. Pod skrbnim vodstvom prosvetnih delavcev in zgodovinsko pripovedjo Staneta Lavriča, ki je rojak iz Loške doline, so mladi izpod zelenega Pohorja spoznali tiste kraje, kjer so se formirale brigade 14. divizije, ki so šle leta 1944 na Štajersko, na Pohorje in Koroško.

V Kočevju so mlade brigadirje pričakali člani ZZB. Ker v hotelu Pugled ni bilo prenočišč, so jih sprejeli brigadirji IX. brigade iz šole v Kočevju in jih odpeljali na svoje domove. To je uredil Stane Jajtič, predsednik Društva prijateljev mladine. Mladi so si ogledali v Kočevju dom Duška Remiha, ki se je boril tudi pri Framu, Šeškov dom in muzej. Drugi dan so s svojimi mentorji iz Kočevja odpotovali na Bazo 20. Iz Roga so se odpeljali v Dolensko Toplice ter se čez Žužemberk in Muljavo vrnili domov.

Mladi brigadirji so z zanimanjem poslušali pripovedi o junakih, borcih in borkah, ki so se borili za svobodo. V Kočevju so položili venec, brigadirka pa je recitala pesem o padlem junaku Bračiču.

Pripomniti pa moramo še nekaj. Na Bazi 20 je bila skupina mladincev, ki se niso vedli prav nič zgledno. Njihovo kričanje in motenje mladih iz Frama, v katere so

se (po domače) spotikali, ni bilo prav nič zgledno. Prosvetni delavci iz Frama in

vodič iz Kočevja, so jim dejali, da s takim vedenjem, kakršnega so pokazali, dajejo slab zgled svoji šoli. Od kje je bila ta mladina, nismo ugotavljali, ker so bili za razgovor nedostopni. Bili smo že na Bazi 20, ko je bilo tam čez tisoč mladincev, ki so se lepo vedli

PETER SOBAR

Teptanje človečanskih pravic

V Ljubljani je bilo 23. maja posvetovanje o aktualnih vprašanjih slovenske in hrvaške manjšine v Avstriji. Pripravila sta ga Inštitut za narodnostna vprašanja v Ljubljani in Zavod za nacionalnost v Zagrebu. Tega pomembnega srečanja sta se udeležila tudi člani predsedstva SR Slovenije Vida Tomšič in predsednik RK SZDL Mitja Ribičič, v imenu Slovenske akademije znanosti in umetnosti pa je spregovoril akademik Josip Vidmar, ki je med drugim dejal:

»Akademija se zaveda, da je treba, če vprašanj narodnostnih manjšin ni mogoče urediti po človečanski zavesti na podlagi pravic vsakega posameznika do samoodločbe in na podlagi mednarodnih sporazumov, te pravice juridično in politično-znanstveno določiti in prikazati tako, da bodo razumljive tudi vsej svetovni javnosti.«

Z referati so nastopili dr. Borut Bohte, dr. Budislav Vukas, prof. Mirko Valentič, dr. Janko Pleterški, dr. Tone Zorn, dr. Vladimir Klemenčič in dipl. politolog Mirjana Domini. S svojimi izjavami so dokazali in pravno utemeljili, da Avstrija že enaindvajset let sistematično spodbija prevzete mednarodne obveznosti. Namesto, da bi skrbela za njihovo izvajanje, se trudi prav metodično, da bi ustvarila čim večjo zmedo v raznih pravnih formulacijah in se poslužuje potvarjanja statističnih podatkov. Tako smo izvedeli tudi to, da so razmere pri gradiščanskih Hrvatih še bolj tragične kot na Koroškem. Tamkajšnja manjšina praktično nima nobenih pravic. Hrvaški jezik ni učni jezik v nobeni šoli; samo v 1. in 2. razredu osnovne šole ga imajo po šest ur tedensko, medtem ko vse druge predmete poučujejo v nemščini. V sodstvu hrvaščine ne uporabljajo. Kdor se poteguje za manjšinske pravice pa lahko računa, da ga še celo socialisti javno ožigosajo kot veleizdajalca. Zato je razumljivo, da je treba seznaniti vso svetovno javnost s tem, kako Avstrija obravnava narodnostne manjšine in izpolnjuje svoje obveznosti.

P. V.

Po poteh naših partizanov

V okviru 35-letnice ustanovitve OF in dneva mladosti, je Center strokovnih šol iz Ljubljane, skupaj s pripadniki JLA, pripravil spominski pohod po nekdanjih poteh borcev narodnoosvobodilne borbe.

Pohod se je začel na Logu pri Brezovici in se po več deset kilometrih končal v Podlipi nad Vrhniko.

Na poti skozi Horjul so tukajšnji občani pripravili pohodni enoti iz Ljubljane slavnosten sprejem, s pestrnim kulturnim programom. Prav tako pa so v tem kraju prisostvovali tudi slavnostnemu prejemu tukajšnjih pionirjev v mladinko organizacijo.

Pohod so nadaljevali proti Vrzdencu, kjer so izvedli manjšo vojaško vajo, naposled pa so ga srečno končali z velikim tabornim ognjem v kraju Podlipa.

BRANKO VRHOVEC

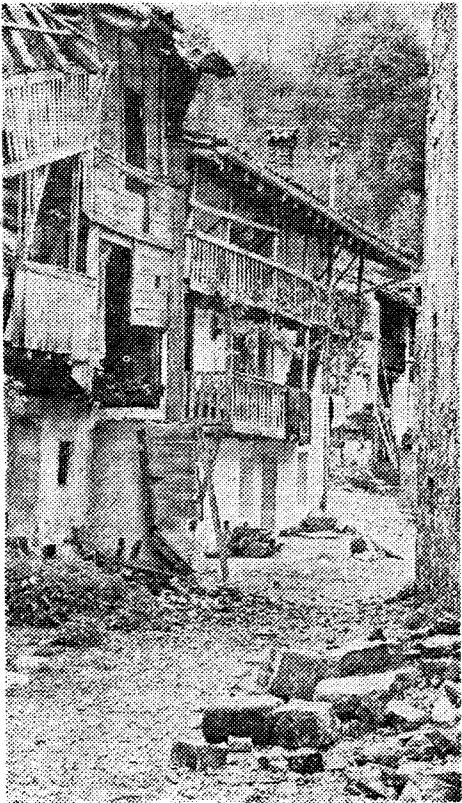
Je kulturna dediščina neuničljiva?

V jeseni smo bili v Breginjskem kotu in zadovoljno opazovali napore družbe in tamkajšnjih prebivalcev, kako bi iztrgali te kraje zobu nerazvitosti, zaostalosti in obrobnosti. Tam smo srečali tudi arhitekta in umetnostne zgodovinarje goriškega Zavoda za spomeniško varstvo, ki so z veliko ljubeznijo merili in beležili stanje v Breginju, da bi vas restavrirali, obnovili, a še vedno v prvotnem stilu, kot se za spomenik 1. kategorije spodobi. Danes je Breginj podrt, Robidišče malo višje, ki je bilo že takrat zapuščeno in razpadajoče, pa je prava tragedija. Potres je praktično vse začeto delo uničil, tako da so sedaj skupine zavodov za spomeniško varstvo iz več krajev Slovenije delale ne toliko za ohranitev in možnost reševanja kulturne dediščine kot za ljudi. Potrebno je bilo ugotoviti škodo na hišah in se odločiti, ali hišo renovirati ali podreti. Vse to je seveda povezano z ekonomsko visokimi vsotami, hkrati pa vezano tudi na čas, kajti jesen bo kmalu tu in zima je potem že tako rekoč pred vrati. Ko bi se obnavljale hiše, ki so sedaj resda zelo podrtje in v slabem stanju, bi večina lahko upala na vselitev pred zimo, drugače pa... bojimo se, da bodo šotori in prikolicice zimsko domovanje mnogim. Niti pomisliti si ne upamo, kaj vse to lahko pomeni za te kraje, morda še večje izseljevanje, morda bo ostala italijansko-slovenska meja prazna, zapuščena, ljudje pa »s trebihom za kruhom« in polni domotožja.

NEKAJ DOBREGA JE LAHKO TUDI V POTRESU

Seveda mislimo pri tem predvsem na tiste umetniške izdelke, ki so jih roke prebivalstva v stoletjih prekrile z malto ali drugim gradbenim materialom. Vsem prebivalcem pač ni, da bi hranili lep okras na pročelju ali kakem drugem koncu svoje hiše. V mislih imamo mnoge freske, ki jih je bil Breginj poln že prej, kakšno pa je odkril tudi zadnji potres. Z restavriranjem fresk pa ni tako težko kot bi kdo utegnil pomisliti. Snamemo jih in počakamo na obnovo hiše, da jih »ponovno vzdramo«. Freske izvirajo v Breginju največ iz dveh obdobj. Prva večja akcija je bila v 18. stoletju, v času baroka, koncem

19. stoletja pa še močnejša serija, ki jo je najti tudi v dolini. Slikar je bil slovenskega rodu in kar je najbolj zanimivo, vso dolino tja do Čedad je v tem času obvladovalo slovensko slikarstvo in kranjska arhitektura. Najbolj znamenite so seveda freske Jerneja iz Škofje Loke, še iz 16. stoletja. To so pomembne reči, ki kažejo, da se je soška dolina nagibala h Kranjski, predvsem na področju nizke kulture in kulture nasploh. To je vsekakor dober zgodovinski dokument za slovenskost tega

Del Breginja po potresu. Na sliki značilni »ganki«. Foto: Janez Zrnc

prostora, čeprav je bil politični center takrat Gorica.

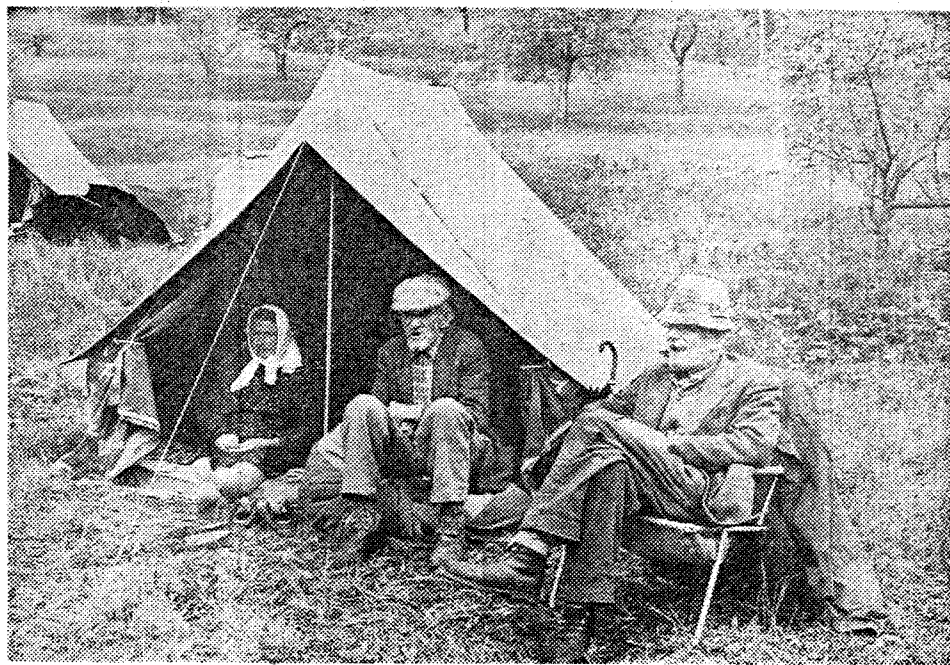
KAJ JE BILO TAKO ZNAMENITEGA V BREGINJU

Breginj je spomenik 1. reda. Kar mora presenetiti vsakega obiskovalca je najprej pogled na kraj sam, ko se z vrha klanca nove ceste ozre v vas nekoliko niže. V gorskem delu je Breginj pravzaprav arhitektonsko podoben mestni naselbini. Ko ga gledamo od daleč, učinkuje kot bi bilo obzidano. Tako racionalno izkoriščanje prostora je prav gotovo nasledek starega načina produkcije, se pravi kmetijstva, ko je bila vsaka ped zemlje dragocena. Zaradi tega vzroka pa je nastal cel kup arhitektonskih rešitev in kvalitet.

Hiše so bile zidane, vse enotno krite s korci, vse z živahnimi fasadami, mnogovrstnimi oblikami »gankov«, nasploh značilnost te alpsko-mediteranske arhitekture, ki je brez notranje veže in stopnic in kjer je kuhinja in ognjišče in bivalni prostor eno, vsak nadaljnji prostor pa dostopen od zunaj. No, nekoč je bilo to naselje hiš kritih s slamo, korci pa so znani od 17. oziroma 18. stoletja. Breginj je tako velikokrat pogorel, v obliki kot smo ga poznali do danes, je nastal v 19. stoletju. Kakšen pa je Breginj danes in kakšen bo jutri?

DVE TEORIJI, DVE MOŽNOSTI

Eni pravijo: vse je potrebno podreti, drugi se zavzemajo za obnovo Breginja. Statična ocena ing. Ribnikarja, ki je sodeloval tudi pri oceni potresa v Banjaluki, je, da je možno vse stavbe sanirati. Če je to res, je to dvakrat dobro. Prvič bi obnova bila lažja, v smislu ohranitve prvotnega izgleda, drugič bi bilo to dosti ceneje in hitreje. Za obnovo bi se poslužili predvsem injekcij in vezi. Injekcije za hiše delujejo na istem principu kot v zdravstvu. V steno zabiješ cev in vanjo se

Takšno je življenje danes. Kaj bo jutri?

Foto: Janez Zrnc

razlije pod visokim pritiskom cementno mleko in utrdi vezi v steni. Tako postane stena dvakrat do trikrat bolj trdna kot prej. Prav dejstvo, da so bile hiše v Breginju delane s slabim veznim materialom je tudi botrovalo tako katastrofalnim poškodbam. Vezi, ki naj bi sedaj pomagale držati skupaj stene, pa so nekatrške železne palice, z navojem v sredini, ki, če ga naviješ, vleče zidove k sebi. Te naprave se da primerno prikriti, tako da v stanovanju ne motijo. Na ta dva načina bi po oceni strokovnjakov lahko rešili veliko večino hiš.

Taka obnova bi bila verjetno najbolj priporočljiva, tudi zaradi izkušnje iz drugih potresnih področij po deželi, kjer je vedno zelo težko najti dovolj sredstev in pripravljenosti, da bi se stvari dokončale, polovični izdelki pa kažejo kaj slabo sliko naše družbe. Seveda pa obnova ne gre brez velikega števila strokovnjakov, tu ne bi smelo biti prav nič prepuščeno stihiji. Pravi ljudje bi morali nadzorovati obnovo hiš kot umetniške dediščine, vsaka hiša bi morala imeti načrt, ki bi se ga potem tudi lastniki držali, ne pa da dozidavajo po svoje, nekatrsko in hkrati kvarijo tudi zunanji videz celotnega zaselka. Prav tako bi morali pri obnovi paziti tudi naboljšanje življenjskih pogojev, predvsem kar se tiče higienskih prostorov, pa seveda vode, elektrike in drugih elementov, ki so potrebni za čisto primerno bivanje. Tudi to se da izpeljati tako, da se ohrani prvobitnost naselja.

KAJ JE NALOGA ZAVODOV ZA SPOMENISKO VARSTVO

Seveda se vsak misleč človek ob tako veliki katastrofi vpraša, kaj bi lahko zavodi storili in predvideli tudi za čas elementarnih katastrof. Odgovor je preprost: na to smo zelo malo mislili. Spomeniške službe imajo namreč tako široko področje delovanja, da to zahteva ogromno število ljudi in velike vsote, če bi hoteli delovati kot je potrebno. Tako pa komaj utegnemo zadostiti najnujnejšim opravilom, registraciji in kategorizaciji, za kaj več pa zmanjka časa in denarja. Potrebno pa je poudariti, da je prav primorski konec naše zemlje najbolj obdelan, za kar gre zasluga ravno goriškemu zavodu. To je tudi zelo sistematsko delo na področju Breginjskega kota, a žal je njegovo delo in trud potres pravzaprav izničil, saj bo sedaj potrebno obnoviti komaj začetno stanje.

Ker je ravno Breginj spomenik 1. kategorije, bi bilo prav, da bi dobil širšo republiško pomoč, saj gre za kraje, ki so mejnik in hkrati tudi nekakšno najbolj postavljeno ogledalo naše družbe, naših odnosov, naših dosežkov. Pri vsem tem ne gre zanemariti tudi vzdrževanje kulturne krajine, se pravi značilne krajinske slike, kamor spadajo gozdovi, soteske, reka Soča, z raznimi kulturnimi akcenti. Seveda pa morajo z denarjem in drugimi sredstvi ravnati ljudje, ki vedo, kaj hočejo, sicer se začne modernizacija, ki nikamor ne vodi. Ko pride v vas denar, to je že splošno znano, se začne najprej spremenjati okna, potem se sproži prezidava, dodajajo se plošče, vse brez načrta, okusa, reda. Z malo sredstvi pa se čudežev ne da delati, tu je potrebno strokovno vodstvo.

ETNIČNO BOGASTVO MORA PODPRETI VSA DRUŽBA

Spomeniško varstveni red za naselja, ki imajo splošen umetniški pomen seveda obstaja. V skladu z njim bo potrebno to področje tudi obnoviti in ohraniti. Gre pa v tem trenutku še za mnogo več. Čeprav se nihče ne more veseliti katastrofe, ki zahteva tolikšno materialne in človeške žrtve, pa je hkrati to tudi izredna prilož-

nost, da stopi predel, ki je pravzaprav naš najzahodnejši nosilec narodnosti, v zavest tako nam, kot tudi našim sosedom, še posebno, ker so na oni strani meje v istem nesrečnem položaju, hkrati pa je med prizadetimi tudi veliko slovenskih, beneških vasi. Značaj spomenikov se pri obnovi, še posebno v teh krajih, ne sme spremeniti. Prav nasprotno, to vrednoto je potrebno celo poudariti in dvigniti v zavest in za vzgled. Za vzgled, kaj pomeni v socialistični deželi solidarnost, kaj narodna pripadnost, kaj ohranjanje tradicij. Tako je potrebno Breginj, še bolj pa Robidišče, ki leži praktično v klinu začetka drugega sistema, urediti v prvobitnem duhu, s slovenskimi značilnostmi in »kranjskim« duhom, ki ga niti italijanski ukrep o korcih na strehi ni mogel popolnoma iztrebiti. Se manj bi smela to počenjati in zanemarjati naša družba. Te kraje bi bilo potrebno odpreti turizmu, tu bi se moral pretakati ves slovenski narod. Vas, ki ima slovenski izgled, je že sama po sebi glasnik slovenstva. Ves kraj je ena sama slovenska tabla, ki diha. To velja za obe strani alpskega pogorja, ki je bilo včasih kar precejšnja ovira za medsebojno komuniciranje, danes pa se poti na široko odpirajo. Ne le umetnostni zgodovinarji, arhitekti in restavriratorji, vsa družba mora pristopiti k akciji, saj kakršno je predverje, po tem se spozna gospodarja v hiši. Nesreča, ki stori ljudi enake, lahko postane v mnogih pogledih srečno izhodišče za obnovo in konzerviranje čistega prvotnega stanja, kar je prva naloga spomeniškega varstva, s tem pa dobiva seveda ta služba širši družbeni pomen in temu primerno bi jo bilo potrebno tudi podpreti.

NEVA MUZIC

S poročanjem o stanju na potresnem področju je sodeloval dr. IVAN SEDEJ pri Republiškem zavodu za spomeniško varstvo.

BELEZKE

LUTKE KOT KREACIJA

Kot vsako leto so se tudi letos zbrale lutkarske skupine pionirjev iz vse Slovenije. Po vrsti šesto srečanje je potekalo v Velenju. Organizatorji — Občinska zveza prijateljev mladine Velenje, Zveza kulturno prosvetnih organizacij Velenje, Zveza prijateljev mladine Slovenije, Zveza kulturno prosvetnih organizacij Slovenije in Pionirski dom iz Ljubljane — so vodili priprave pod geslom »Naša domovina pod svobodnim soncem«. Najkvalitetnejši dosežek letošnjih uprizoritev je bil v spoznanju, da prikazane predstave niso bile samo v enih, dveh komponentah, kar se je pogosto dogajalo na prejšnjih prireditvah, marveč se je mentorjem naposled le posrečilo vse komponente predstave, vidne in slišne, povezati v celoto, oziroma so vsaki komponenti odmerili tisti prostor in razsežnost, ki ji gre in tako demonstrirali enovito predstavo. Lutkarske skupine so imele priložnost opazovati delo in rezultate dela, navezale so medsebojne stike v dejavnosti, ki je kvalitetno za otrokov razvoj in kreativno delo, pomembno zlasti zato, ker adaptira veliko umetniških disciplin v enoto in predstavlja tako kompleksno otroško ustvarjalnost.

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM

Apokalipsa Furlanije

Zvečer so ure vse obstale.
Bobnenje, groza,
smrt in kriki nori.

S plakata črke se režijo,
da mesto bo
porušeno ob zori.

Apokalipsa Furlanije...
Umira Carnia in Buia.
Ob mrtvi materi otrok
brez glave se prebuja.

Zlovešče rušijo podzemne sile:
Videm, Kobarič, Tolmin...
Ljubljani dal je sunek
strahoten opomin.

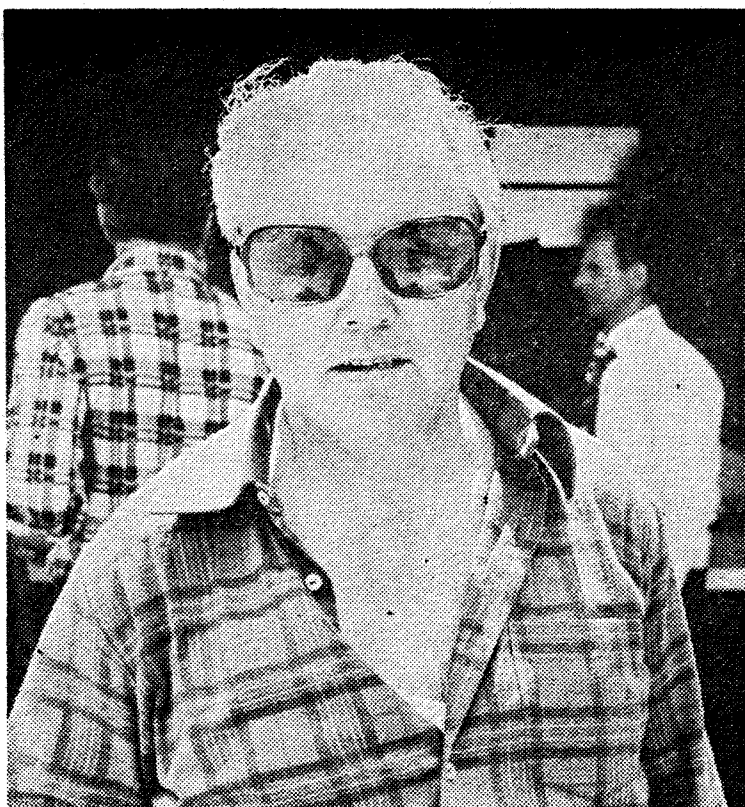
Za vedno se zlepi
na tisoče je vek...
V ljubljanski Drami drama
prekine dramo — »Beg«.

RUDI ROBIČ

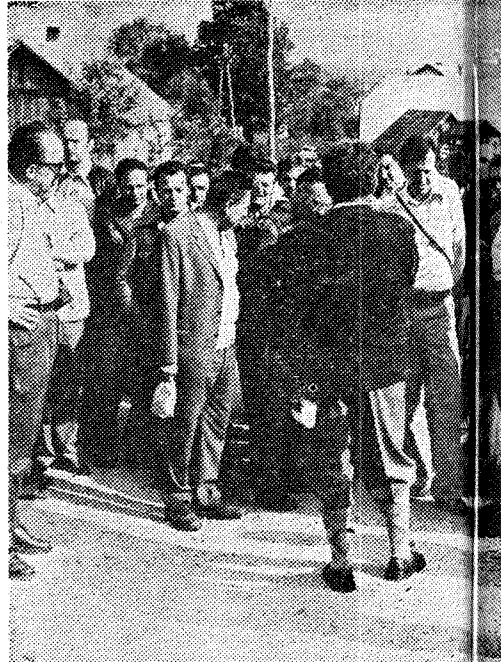
Tokrat objavljamo v okviru rubrike »ljudske partizanske pesmi« prispevek, ki nam ga je ob potresu poslal naš dolgoletni bralec Rudi Robič.

Jože Kimovec, rezervni vodnik: »Ker se vaščani zavedamo pomena naših izročil, ker jih negujemo in krepimo, smo tudi pri vseh naših sedanjih akcijah enotni, tako kot naši predniki.«

Milan Podobnik, rezervni major: »Naša krajevna skupnost bo poskrbela za počitnice najboljših šolarjev iz Vač in okolice. Tudi drugače bomo pomagali ljudem, da bi nam v primeru potrebe tudi oni pomagali.«

Rezervni vojaški starešine na startu pred orientacijskim pohodom.

dobnik, eden od organizatorjev srečanja. Član sveta krajevne skupnosti Tabor in rezervni major.

»Mislim, da smo danes, po vojaško povedano, opravili le prvo nalogo, čaka pa nas naslednja. Sodelovali bomo na vseh področjih...«

Zadnja, sončna majska nedelja je že za nami. Lepih vtisov je precej, a žal jih je težko stniti na tako skrcenem prostoru. Zato bi za konec veljalo poudariti, da so kraji iz našega glavnega mesta in bližnjih

KRAJEVNA SKUPNOST TABOR V LJUBLJANI IN OBRAMBA

Na novi poti

Med našo narodnoosvobodilno vojno smo se naučili tudi tega, kako pomembne so vezi med vojsko in njenim ljudstvom. In danes, ko smo glede obrambe naredili ogromen korak naprej, ne bi smeli pozabiti na odnose med našimi mesti in podeželjem. V to smer so naperjena tudi prizadevanja krajevne skupnosti Tabor v Ljubljani. Zato se je prejšnjo nedeljo v vasi Slivni nad Vačami zbralo okrog tisoč ljudi narazličnejše starosti. Po uspešno opravljenem taktično-orientacijskem pohodu so si Ljubljančani in njihovi gostitelji zastavili nove naloge, ki naj bi krepile prijateljstvo ter priprave za obrambo.

V osnovni šoli Dušana Kvedra-Tomaža na Vačah sta delegaciji dveh krajevnih skupnosti podpisali listino o pobratenju, medsebojnem sodelovanju in nadaljnji krepitvi splošne ljudske obrambe. Za ta pomemben dogodek so med drugimi poskrbeli učitelji in njihovi šolarčki, ki so na šolskem hodniku priredili prikupno razstavo slik. Tematika: naša narodnoosvobodilna vojna in partizanski borci, kot si jih zamišlja otroška domišljija. O pomenu listine o pobratenju je predsednik krajevne skupnosti Tabor tovariš Boris Uderman med drugim dejal:

»Najprej bi želel poudariti, da se je da-

nes, v primerjavi z lanskim letom, orientacijskega pohoda udeležilo veliko več rezervnih vojaških starešin z območja naše krajevne skupnosti. Nekaterim so se pridružili celo njihovi družinski člani, žene, hčere in sinovi. Pristavil bi še to, da so se pohodu prvič priključili pripadniki naših enot civilne zaštite, teh je bilo čez sto, kakor tudi člani taborniške organizacije ter številni mladinci in mladinke. In ne nazadnje, poskrbeli smo tudi za prevoz naših starejših krajanov, ki niso zmožni prenašati naporov pohoda.«

— Tovariš predsednik. ali ste zadovolj-

ni z delom organizacije rezervnih vojaških starešin krajevne skupnosti Tabor?

»Kar zadeva rezervne starešine, bi čisto lahko dejal, da so glede političnega življenja in obrambnih priprav, zlasti pa glede požrtvovalnosti med prvimi v naši krajevni skupnosti. Moram reči, da so pobudniki in nosilci številnih akcij. Vendar bi veljalo omeniti, da se ne pojavljajo le v vlogi organizatorja, temveč so tudi aktivni sodelavci in člani naših družbenopolitičnih organizacij, kar zlasti velja za obrambne priprave. Tudi to, kar se dogaja danes, ni samo orientacijski pohod, še manj pa le običajen izlet v neznano. Vse to ima svoj globok smisel in vsebino, saj moraš prijatelja in sotovariša spoznati ne samo takrat, ko je nujno, ko pride do takšne ali drugačne nesreče, temveč mu moraš tudi v dobrem podati roko prijateljstva in sodelovanja. Ob koncu bi poudaril še to, da smo kraji Tabora navdušeni nad gostoljubnostjo tukajšnjega človeka, kar je zares solidna osnova za nadaljnjo krepitev sodelovanja.«

To so na kratko besede Borisa Udermana, predsednika skupnosti, katere prizadevanja niso le zadeva forumov in odborov, ampak skrb članstva vseh družbenopolitičnih organizacij in so na dobri poti, da v kratkem postanejo skrb slehernega krajana. Zato sta gorski vasi Vače in Slivna skupaj z Ljubljančani tega sončnega, prazničnega dneva bili prizorišče, lahko bi dejali, dokaj nenavadnega obrambnega dne. Nedelja se torej ni začela in končala le s kompasom, karto in streljanjem, kar pravi, da je orientacijski pohod imel tudi svojo drugo plat — svojo idejnopolično stran. Tako so kraji Tabora z veliko pozornostjo prisluhnili besedam domačinov in spoznali malo znane kraje, ki med našo narodnoosvobodilno vojno niso poznali izdajalcev in slug okupatorja. Spoznali so tudi arheološko znane Vače in vaško situlo, položili so venec k spomeniku padlim partizanom na Cvetu in se pogovarjali z ljudmi, ki so nesebično pomagali svoji partizanski vojski ter skrivali ranjence, tiskarne in drugo tehniko. In ne nazadnje, Ljubljančani so spoznali Vače, ki so za svobodo žrtvovali borce in talce, in Vače, ki so bile žrtev nemških bombnikov in požara...

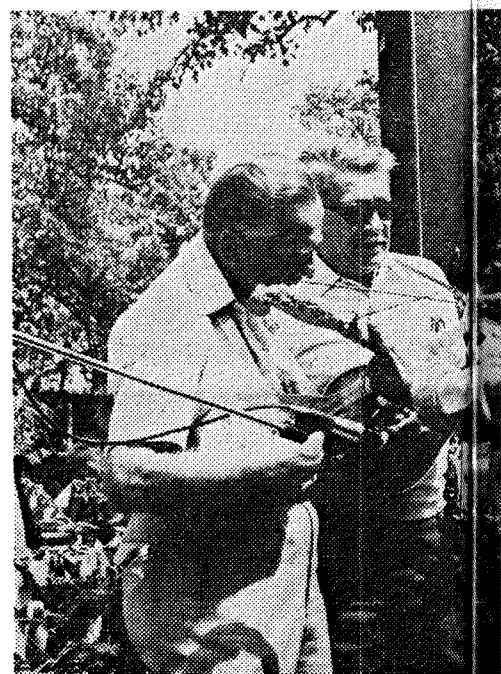
Tudi danes so Vačani enotni, o čemer nam je rezervni vodnik Jože Kimovec, član sveta krajevne skupnosti iz Slivne, med drugim povedal:

»S podpisom listine smo si zastavili vrsto nalog, ki nas bodo še bolj zbližale in okrepile našo obrambno moč. Mislim, da je k današnjemu dogodku prispeval tudi naš vaški aktiv rezervnih starešin, ki sicer ni ne vem kako številen, vendar je pri opravljanju nalog vztrajen. Vsi rezervni starešine se namreč vključujejo v naše delovne in druge akcije, ki jih v zadnjem času ne manjka.«

Vse kaže, da je temu res tako, saj se ljudje iz Vač in Slivne lahko pohvalijo z marsičim. Sami so s prostovoljnim delom popravili staro makadamsko cesto, sredi vasi pa so položili asfalt. Preuredili so prenekatro gospodarsko poslopje, ker se zelo dobro zavedajo svojih nalog v tem ali onem primeru, o čemer dovolj zgovorno priča tudi zgodovina njihovih prednikov.

»Moram povedati še to,« je dejal Krivec, »da se tudi naša mladina vključuje v akcije, pa vendar ne tako, kot bi se morala. Morda smo krivi mi, starejši, saj včasih našo mladino preveč obojamo in kritiziramo in jo pri tem pozabimo zaposliti.«

V pogovor se je vmešal tudi Milan Po-

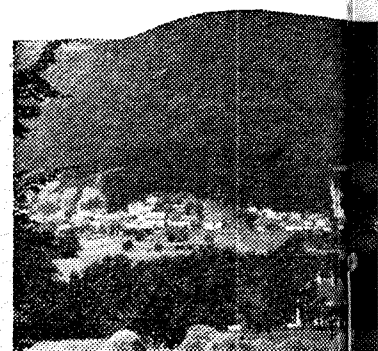

Poleg vaškega pevskega zbora ter učencev so sodelovali tudi »tamburaši iz uvoza«. Gre namreč o skupnosti Stadion iz Ljubljane. Sodelovanje bomo nadaljevali.

LJUDSKA OBRAMBA IN DRUŽBENA SAMOZASČITA

»Nikakor ne bi smeli dovoliti, da sotovariša ali prijatelja spoznamo šele v primeru nesreče,« je dejal predsednik krajevne skupnosti Tabor, tovariš Tone Uderman in zatem prebral listino o pobratenju.

Planinska

3. nadaljevanje

Da bi olajšali nadaljnje akcije borcev Hercegovske divizije se je v Lazah takoj javilo več prostovoljcev za pomoč pri njihovem usmerjanju, prenašanju ranjencev in vojaške opreme. V izvidnico proti Logatcu so odšli železničar Slabe, gozdar Slejko in moj brat Ivan Kermavnar. Prevzeli so nalogo, da ugotovijo, kje so se Nemci usta-

vili; m... lažje... teren... borcev... rami... kmali... spet... bilo... greb... pos... vsaki... se je... 8. in... bili... ven... no m...

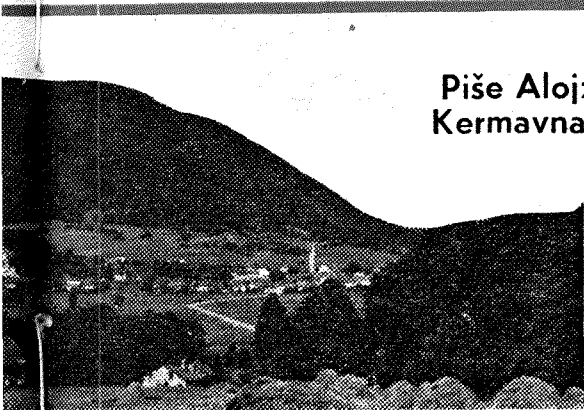
Antitankovskim pohodom

vasi že uresničili željo po obojestranskem sodelovanju. Čeravno je bil nedeljski množični taktično-orientacijski pohod osrednjega dogodek dneva, bi veljalo poudariti, da so ljudje pobratenih krajevnih skupnosti vanj villi tisto, kar nam marsikje še manjka. Preverjanje strokovnega znanja rezervnih vojaških starešin krajevnih skupnosti Tabor je dobilo novo dimenzijo. Imenujemo jo idejna plat.

Besedilo in slike:
BRANE JAKOVljevič

osnovne šole so v kulturnem delu sporeda na-
reč na štiričlanski orkester borcev NOV krajev-
ne in borčevska solidarnost.

Piše Alojz
Kermavnar

dolina med NOB

njim je bilo to mnogo
je, kar so tu dobro poznali
en. Na njem so prodirali
ci divizije. Na nemško ob-
abno črto pri Podbratu so
alu paleteli in tam se je
t vni srdit spopad. Tu je
o treba osvobajati vsak
ben posebej, vsako dolino,
ko gmoto skalovja. Ta boj
je divjal celo noč med
in 9. majem. Čeprav pa so
tu Nemci s svojo drušči-
razmeroma dobro oboro-

ženi, zavarovani s strelskimi
jarki in izbornimi naravnimi
grebeni, jurišnega naskoka
borcev Hercegovske divizije
niso mogli zadržati. Ti borci
so poznali samo besedo na-
prej. V tem bojnem ognju je
ugasnilo marsikatero življe,
nje herojev, ki bo ostalo za-
pisano v zgodovino naših na-
rodov s srebrnimi črkami.

Ranjence s tega bojišča so
prostovoljci iz Laz sproti od-
važali vso noč v Planino, kjer

SEMINAR O DRUŽBENI SAMOZAŠČITI V LJUBLJANI

Iz forumov k ljudem

Zunanji in notranji politični položaj Jugoslavije ni bil še nikoli tako trden in ugoden, kot je sedaj, sta v svojih referatih ugotovila generalpolkovnik Ivan Dolničar in republiški sekretar za notranje zadeve Marjan Orožen na seminarju, ki ga je organizirala komisija za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito pri mestni konferenci ZKS Ljubljana za člane ustreznih komisij pri občinskih in mestni konferenci ZKS Ljubljana in ožji politični aktiv. Možnost neposrednega zunanjega napada na našo deželo je minimalna, zato pa je večja nevarnost tako imenovanega »posrednega nastopanja« v obliki podpore in pomoči, ki bi jo morebitni agresor skušal dati, če bi imel za to priložnost, svojim privržencem v sami deželi.

Iz te ugotovitve pa izhaja tudi pomen, ki ga ima pri krepitvi obrambne sposobnosti naše družbe in države prav družbena samozaščita. »Posebno odgovornost za dosledno uresničevanje nalog na tem področju pa nam nalaga tudi dejstvo, da ima Ljubljana izredno občutljiv in pomemben geostrateški položaj za vso Jugoslavijo, da je politični, kulturni in gospodarski center Slovenije, z visoko stopnjo gostote naseljenosti prebivalstva, z izredno razvitimi komunikacijami, z močno dnevno in sezonsko migracijo prebivalstva in turističnega prometa,« je v svojem referatu še posebej poudaril namestnik sekretarja mestnega komiteja ZKS Ljubljana Slavko Korbar. Prav zato je treba obrambne priprave in druž-

beno samozaščito razvijati načrtno in zategadelj to delo ne sme biti odvisno le od trenutne notranje in zunanje politične situacije, od kampanjskih akcij ali prepuščen naključju.

V Ljubljani sicer že imamo na ravni občin in mesta 6 svetov za ljudsko obrambo, 85 odborov za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito v krajevnih skupnostih in nad 500 svetov, koordinacijskih odborov ter komisij za ljudsko obrambo in družbeno samozaščito v družbenopolitičnih organizacijah, SIS in OZD, družbenih organizacijah in drugih družbenih sredinah. Toda kljub temu so na področju družbene samozaščite, kot je dejal Franc Poglajen, predsednik Sve- ta za ljudsko obrambo in družbeno samo-

zaščito pri republiški konferenci SZDL Slo- venije, storjeni šele prvi koraki. Doslej je delo v zvezi z družbeno samozaščito pote- kalo predvsem v forumih in zato je naš neposredni cilj organizirati v smislu druž- bene samozaščite vse družbene strukture, predvsem pa uveljaviti aktivno vlogo člo- veka v tem sistemu. V zavest in vsakdanje delo vseh samoupravnih mehanizmov, ob- lastnih organov, delovnih ljudi in občan- ov je treba vnašati tudi naloge zaščite narave. Toda rezultati resnične podružblje- nosti obrambnih priprav in družbene samo- zaščite so nedvomno odvisni tudi od do- sežene stopnje družbene zavesti in razvito- sti sistema samoupravljanja. Z razvijanjem samoupravnega organiziranja hkrati pospe- šujemo tudi podružbljanje obrambnih pri- prav in družbene samozaščite.

Zelo dragocene za udeležence seminar- ja so nedvomno izkušnje, ki so jih že do- slej dosegli pri organiziranju in izvajanju družbene samozaščite in ki so jih po uvod- nih referatih posredovali nekateri razprav- ljalci iz baze. Podobne seminarje bodo v naslednjih tednih organizirali v vseh ljub- ljanskih občinah, kar bo nedvomno pripo- moglo k nadaljnjemu razvoju in podružb- ljanju te dejavnosti v Ljubljani.

DOLOČENI SO DNEVI NEKATERIH RODOV JLA

Vojaški prazniki

Vrhovni komandant oboroženih sil
SFRJ maršal Josip Broz Tito je z
ukazom določil dneve nekaterih ro-
dov Jugoslovanske ljudske armade.

Za dan artilerijsko-raketnih enot proti-
račne obrambe je določen 10. november
v spomin na 10. november 1944, ko je bil
ustanovljen 1. protiletalski polk Vrhovnega
štaba, namenjen za protiletalsko obrambo
mesta Beograda. V razvoju enot protiletal-
ske obrambe v narodnoosvobodilni vojni je
bilo še več pomembnejših datumov, vendar
je za določitev dneva artilerijsko-raketnih
enot protizračne obrambe najpomembnejši
dan, ko so ustanovili največjo enoto proti-
letalske artilerije. Ta dan bodo odslej praz-
novali vse enote in ustanove artilerijsko-ra-
ketnih enot protizračne obrambe ter stare-
šine PZO v vseh drugih strukturah naših
oboroženih sil.

Za dan inženirstva je določen 7. marec.
Tega dne se spominjamo 7. marca 1943, ko
je na ukaz vrhovnega komandanta Pionir-
ska četa Vrhovnega štaba izvedla svojo naj-
pomembnejšo akcijo — postavila je most
čez Neretvo pri Jablanici v 4. sovražni ofen-

zivi te s tem omogočila, da je reko pre-
šlo 4000 ranjencev z enotami NOV. To veli-
ko dejanje inženircev je pomembno tudi
zato, ker je zanj pripravil načrt in izdal
ukaz osebno vrhovni komandant tovariš Ti-
to. To je hkrati dokazalo tudi Titovo veli-
ko zaupanje v možnosti in sposobnosti in-
ženircev NOV. Inženirci so začeli graditi
most 7. marca 1943 ob 9. uri dopoldne.

Za dan zvez je maršal Tito z ukazom do-
ločil 26. september v spomin na 26. septem-
ber 1941, ko je bilo posvetovanje v Stoli-
cah, na katerem so med drugim postavili
trdne temelje vojaške organizacije in po-
veljstva, s tem pa tudi temelje za organi-
ziranje zvez v NOV. Posvetovanje v Stoli-
cah je imelo velik pomen za razvoj narod-
noosvobodilnega boja. Odločitve, ki so bile
sprejete na njem, so imele splošnojugoslo-
vanski značaj.

Za dan atomsko-biološko-kemične ob-
rambe je določen 20. julij. To je v spomin
na 20. julij 1945, ko so bile ustanovljene
prve enote protikemične zaščite.

Dnevi drugih rodov in zvrsti naših obo-
roženih sil pa so bili ustanovljeni že prej.
Naj vas spomnimo nanje: 22. december je
dan JLA, 21. maj je dan Jugoslovanskega
vojne letalstva, 10. september je dan Ju-
goslovanske vojne mornarice in pomorstva,
15. avgust je dan graničarjev, 7. oktober je
dan artilerije, 16. julij pa dan tankistov.

Ustanavljanje in praznovanje dnevov ro-
dov in zvrsti naših oboroženih sil je po-
membno predvsem zaradi razvijanja in ne-
govanja tradicij narodnoosvobodilne vojne
in zaradi vzgajanja mladih rodov vojakov
in starešin na tradicijah NOV.

M. KOCIČ

Izšla je Naša obramba

Pred dnevi je izšla letošnja majska
številka revije Naša obramba, tudi tokrat
v visoki nakladi 100.000 izvodov. Že bežen
pregled njenih strani pove, da je tudi to-
krat nadvse pestra in da je v njej skoraj
za vsakogar kaj, toda tisto, kar ji to-
krat daje še posebno obeležje in kar bo
bralce še posebej zanimalo in pritegnilo,
je vsekakor kar »obilica« člankov o letal-
stvu. Tako so se na desetih straneh revije
znajšli članki Tudi v zraku smo močni,
ki je zanimiva primerjava moči letalskih
sil SFRJ in vseh njenih sosed, nato čla-
nek Letala NOVJ, ki je izčrpen in boga-
to ilustriran prikaz vseh letal, ki so kdaj
letela v štirih letih vojne v oborožitvi
NOVJ, tema dvema pa sledita dva pri-
spevka o najnovejših možnostih, ki se od-
pirajo v letalstvu — dipl. inž. Vlado Riba-
rič je orisal in ocenil razvoj in možnosti
brezпилotnih letal robotov v najmočnejših
državah na svetu, medtem ko je novinar
Brane Jakovljevič obiskal inženirja arhi-
tekture Janeza Štularja, ki se ukvarja z
letalskimi vodljivimi maketami, in se z
njim pogovarjal o možnostih uporabe to-
vrstnih vodljivih letal (tudi neke vrste ro-
botov) v splošni ljudski obrambi. Ob bran-
ju obeh člankov se nam porodi zanimiva
ugotovitev, da bi tudi pri nas z uporabo
vodljivih letalskih modelov, ki so postali
že zelo priljubljen konjček in se z njimi
ukvarajo tudi v vrstah zveze organizacij
za tehnično kulturo, lahko v taktičnem
obsegu dosegali podobne cilje, kot jih
skušajo na Zahodu in Vzhodu doseči z le-
tali-roboti v strateškem obsegu. Vsekakor
je to nova komponenta naše obrambne
moči (vodljive modele je moč brez vsakih
težav »oborožiti« z razstrelivom, PT ali
PL raketo, s fotografsko kamero...), na
katero bi pri načrtovanju obrambnih pri-
prav morali računati.

Opozoriti velja na rubriko Franca Se-
tinca, v kateri je avtor tokrat odgovoril
na vrsto vprašanj v zvezi z osnutkom Za-
kona o združenem delu in predstavlja še
en prispevek k pojasnjevanju bistva tega

pomembnega zakona. Obletnici in prazni-
ku organov notranjih zadev je posvečen
pogovor z republiškim sekretarjem za no-
tranje zadeve Marjanom Orožnom v stalni
rubriki PORTRET MESECA. Tone Zabkar
v vojaškostrateškem orisu pripoveduje,
od kod izvirajo nasprotja v Libanonu,
eden najpomembnejših člankov pa je tu-
di Lea Korelca Tudi potres nas ni prese-
netil, zanimiva ocena, kako je ukrepala
naša družbenopolitična baza ob potresu
na Tolminkem in v Posočju.

Zelo zanimive so ocene našega novega
oklepnega transporterja M-980, ki jih je
zapisal ocenjevalec v priznani mednarod-
ni reviji Revue Internationale de Défense
v daljšem članku. Ker gre za več kot la-
skave pohvale, ki naš transporter uvršča-
jo med najboljše, kar jih je na svetu, je
Naša obramba objavila povzetek ocenje-
valčevih ugotovitev. Tuja revija meni, da
bo naš novi oklepni transporter zaradi iz-
redno dobrih lastnosti gotovo postal zani-
miv nakup za številne armade v svetu.

Med članki in prispevki, posvečenimi
narodnoosvobodilnemu boju in njegovim
izkušnjam in izročilom, se je zdaj iztekel
feljton Načrti in polom četniško-gestapov-
skih komandosov, medtem ko se bo felj-
ton Lazar proti Küblerju skienil v junij-
ski številki. Küblerjeve nakane, da bi do-
bil Potočarja v pest ter z uničenjem nje-
govega štaba paraliziral narodnoosvobodil-
ni boj na Primorskem, propadajo in vse
bolj očitno je, kdo bo v tem boju zmago-
valec.

In za konec naj omenimo še prispevek
Mileta Pavlina v njegovi seriji o neznanih
junakih naše revolucije. Opisal je junašt-
vo Franca Uršiča-Frenka, komandirja
udarne skupine v jurišnem bataljonu 18.
divizije in pred tem komandanta jurišne-
ga bataljona te divizije. S svojimi borci
je 6. januarja 1945 napadel nemško bate-
rijo poljskih topov v vasi Polom v Sub-
krajini in po uspešno opravljeni nalogi
med umikom padel.

M. U.

DOPISNIKI NAM POROČAJO

LOGATEC

SPOMINSKA SOBA LOGAŠKEGA BATALJONA

V logaški garniziji JLA so uredili spominsko sobo, ki je posvečena Logaškemu bataljonu. V njej je stalna razstava slik tudi s širšega območja Notranjske, Polhograjskih Dolomitov in dela Primorske. Dne 21. maja jo je odprl narodni heroj Rado Pehaček.

Odbor borcev Logaškega bataljona je dobil domicil na lanskim proslavi notranjskih aktivistov. Odbor se zelo zavzema, da bi bil vsestransko prisoten pri izvajanju programa obujanja tradicij. Predvideli so pohod po poteh Dolomitskega odreda v Podpešek in sodelovali so tudi pri Kurirčkovih pošti. Na njihov predlog je občinska skupščina sprejela predlog, da bi vojašnico v Logatcu poimenovali po Logaškem bataljonu.

Redno letno skupščino pripravljajo za 4. junij. FRANC JERINA

KROPA

SKLEPNA SLOVESNOST OB MESECU MLADOSTI

Na osrednji občinski proslavi meseca mladosti, ki je bila 22. maja v Kropi, so mladi radovljiske občine svečano sklenili letošnje praznovanje dneva mladosti in rojstnega dne predsednika Tita.

Proslavo, ki hkrati sodi tudi v okvir akcij ob tednu Komunistične, sta pripravili osnovni organizaciji ZSMS Kropa in tovarne Plamen ob sodelovanju občinske konference ZSMS Radovljica.

Ob tej priložnosti so svečano sprejeli v ZSMS 50 pionirjev, 41 mladim slušateljem, ki so uspešno opravili mladinsko politično šolo pa so podelili posebna priznanja.

Predsednik OK ZSMS Boris Ljubič je razen tega podelil priznanja ZSMS Radovljice za dolgoletno delo v mladinski organizaciji: Rudiju Dovrtelu iz Ljubnega, Mojmiru Faganelu iz Podnarta, Milanu Kalanu iz Kamne gorice in Milki Reš iz Radovljice. Za uspešno delo v svojih OO ZSMS pa so prejeli priznanja vojak Vinko Jelaska iz garnizije JLA Boh. Bela, Vladislav Kersnik z Bleda in Darko Kovač iz Lesc. Za požrtvovalno dolgoletno mentorsko delo z mladimi je prejelo priznanje poveljstvo garnizije JLA Bohinjska Bela in Danica Zupan, učiteljica osnovne šole Stane Žagar iz Lipnice.

Na proslavi so bili udeleženci seznanjeni tudi s športnimi rezultati več kot 600 mladih tekmovalcev iz 118 moštev, ki so se v mesecu mladosti pomerili v 13 športnih panogah. Tokrat so imeli največ uspeha športniki iz OO ZSMS Kamna gorica.

OBCINSKI IN KRAJEVNI PRAZNIKI

● ILIRSKA BISTRICA

Okrog 4. junija 1942 je bilo opravljeno več uspešnih akcij, ki so jih izvedli pripadniki Brkanske čete. Vsled tega se je razmahnilo narodnoosvobodilno gibanje v tem kraju.

● MARKOVCI

Dne 5. junija 1944 so v tem kraju ustanovili prvi KNOO in izvedli prvo oboroženo akcijo.

● SENTVID PRI LJUBLJANI

Dne 8. junija 1941 je v Tacnu pod Šmarno goro počila prva puška slovenskih upornikov.

● JURKLOSTER

Dne 9. junija 1944 je ta kraj osvobodila naša narodnoosvobodilna vojska.

● KAMNIŠKA BISTRICA

Dne 9. junija 1942 je Kamniški bataljon prvič osvobodil vso dolino.

Športna tekmovanja so sklenili s tradicionalnim tekom v počastitev dneva mladosti po ulicah Radovljice, 24. maja.

JR

PREBOLD

LETNA SKUPŠČINA BORCEV

Ze pred časom je imelo ZB NOV Prebold letno skupščino. Kljub omejenim finančnim sredstvom so rešili marsikateri problem svojih članov. Tudi pri njih so posvetili posebno pozornost razvijanju in negovanju tradicij NOB. Priredili so vrsto pohodov po partizanskih poteh, organizirali več predavanj za šolsko mladino in proslav ob najpomembnejših obletnicah. Objavili so tri dela s tematiko o predvojnem delavskem gibanju in NOB. Pomemben korak so dosegli v zdravstveni zaščiti borcev: v občinskem merilu deluje ordinacija za borce.

Po izčrpnem poročilu tovariša Kotnika se je razvila živahna in stvarna razprava o borčevskih vprašanjih. Pomenili so se tudi o nujnosti razširjanja borčevskega tiska. Ker ima tednik TV-15 glede na število članov premalo naročnikov, so takoj pristopili k akciji in zbrali na mestu 25 novih naročnikov.

DARKO NARAGLAV

LJUBLJANA

TEKMOVANJE KROŽKOV ZA ZGODOVINO

Zavod za šolstvo SRS ter Svet za ohranjanje in razvijanje tradicij NOB pri predstvi SZDL Slovenije sta razpisala tekmovanje krožkov za zgodovino na srednjih šolah. Vodstva teh šol sta seznanila z nameni in organizacijo tekmovanja ter s tekmovalnimi temami. S tekmovanjem želita delo krožkov za zgodovino razširiti in posodobiti. Zlasti naj se krožki poglobljajo v revolucionarna dogajanja in sporočila naše preteklosti in si pri tem izostre poglede na vzroke in etične vrednote zgodovinskih procesov in odločitev. Krožki naj z dobrim delom spodbujajo svoje člane za študij zgodovine na višjih in visokih šolah — za poklice učitelja zgodovine, arhiviranja, muzealca, raziskovalca ter za idejnovzgojno družbeno delo sploh. Mladini naj pomagajo h globlji svetovnonazorski opredelitvi.

Organizacijski odbor za izvedbo tekmovanja sestavljajo poleg zastopnikov obeh podpisnikov razpisa tudi predstavniki Arhivskega društva Slovenije, RO ZB NOV, komisije za zgodovino delavskega gibanja pri UK ZKS, Muzeja ljudske revolucije Slovenije, ZSM in gibanje »Znanost mladini«.

Krožki za zgodovino na srednjih šolah bodo tekmovali s pismenimi sestavki iz

naslednjih tematskih področij: 1. Stavkovni val 1934—1937; 2. Ustanovni kongres KPS na Čebinah; 3. Prvo leto narodnoosvobodilnega boja v Sloveniji. — S tem se bodo pridružili počastitvi dogodkov pred 40 oziroma pred 35 leti.

S prihodnjim šolskim letom se začne tudi dve ali večletno tekmovanje srednješolskih zavodov s kompleksnimi temami po izbiri. Nekatere šole so že sprejele pobudo za to obliko tekmovanja. Tako sta se pedagoški gimnaziji v Ljubljani in v Mariboru odločili sestaviti podrobne vsestranske oznake spomenikov delavskega gibanja, NOB in ljudske revolucije svojih okolišev, srednja vzgojiteljska šola v Mariboru se bo lotila teme o izgnanstvu, krožki na Poljanski gimnaziji pa nameravajo sestaviti življenjepis bivših dijakov te šole, ki so se izkazali kot borci za osvoboditev, znamenitiki in kulturni delavci.

Za mentorje in organizatorje tekmovanja bo prirejen 29. maja v Ljubljani, na Zavodu za šolstvo SRS, seminar. Obravnaval bo strokovna, metodska in organizacijska vprašanja v zvezi s tekmovanjem.

ORGANIZACIJSKI ODBOR

NOVA GORICA

BORCI NOV V DRUŽBENIH ORGANIZACIJAH

Dne 6. maja je bila v Novi Gorici 6. redna in razširjena seja ZBZ NOV Nova Gorica. Bila je zares delavna, saj so delegati kljub pripravljenim poročilom razpravljali celih pet ur.

Veliko je bilo govora o delu komisij in osnovnih organizacij ZB na vaseh, v mestu in OZD. Pri tem so ugotovili, da vse organizacije ZB še nimajo urejenih osnovnih pogojev za normalno delovanje. Pomanjkanje prostorov, finančnih sredstev in sposobnih kadrov so najčešči primeri neurejenosti. Kljub temu pa je na splošno čutili močan utrip delovanja borcev NOV na vseh področjih družbenega in političnega življenja. Tako je iz poročil razvidno, da je samo iz 10 organizacij ZBZ (od 46) vključenih v KO SZDL 70, v KO SLO 95, v svetih KS 46, raznih delegacijah 137 v športnih klubih in društvih pa več kot sto članov.

Kritično so ocenili nekatere postopke o priznanju posebne delovne dobe, priznanja statusa borcev prekomorcev, priznavanja italijanskih pokojnin, o delu dispanzerja borcev in še nekatera druga vprašanja borcev. Ko so govorili o prenašanju tradicij NOB so poudarili, da to ni več zadeva samo borcev, pač pa SZDL, mladine, šol in drugih. V ta namen bodo pri odboru SZDL formirali posebne komisije, ki bodo skupno z borci skrbela za to dejavnost.

Beseda je tekla tudi o delu aktivistov, pripravi gradiva za izdajo monografije, o 30. obletnici priključitve Primorske k Jugoslaviji, ki bo leta 1977, in o programu praznovanj. Z aplavzom so podprli predlog delegata iz Vrtojbe, da za praznovanje priključitve Primorske k Jugoslaviji povabijo tovariša Tita na proslavo.

Delegat je pozdravil tudi sekretar konference OK ZKS Tomaž Beltram in orisal politična dogajanja v svetu.

Sprejeli so več pravilnikov, podelili domicil Goriškemu vojnemu področju, več sklepov in aktivov. Organizaciji AMPI Julijske krajine so poslali sozhalno brzojavko ob hudem potresu. Sozhalno brzojavko so poslali tudi skupščini občine Tolmin.

L. KOTAR

IZ NAŠIH KRAJEV

Občinska konferenca ZSMS v Murski Soboti je 25. maja podelila priznanja zaslužnim organizacijam. Letos je bila med njimi tudi ZBZ NOV.

Dušan Antolin-Pirž

☆

ZAGORJE OB SAVI — Dne 15. maja so se v Zagorju srečali borci Zidanškove brigade. Udeleženci so prejeli knjigo »Zidanškova brigada«. Navzoča sta bila tudi avtor knjige Mirko Fajdiga in pa prvi komandant brigade Boris Čizmek-Bor. Borcem, svojem padlih in umrlih tovarišev so priredili tudi pester kulturni spored.

☆

RIBNICA — V spomin na dan, ko je bila Ribnica osvobodjena, 5. maja 1945, bo krajevna skupnost naslednjega praznovanja so obudili spomine na tiste dogodke.

VIKTOR DRAGOŠ

☆

KRANJ — Petdeset rojakov iz zamejskega Doberdoba je obiskalo Gorenjsko. V Begunjah so si ogledali muzej in se poklonili spominu padlih žrtev na grobišču; položili so venec in zapeli žalostinko. Udeleženci izleta so bili v glavnem krvodajalci. Najbrž bodo Kranjčani še letos vrtili obisk.

K. MAKUC

☆

BOHINJSKA BELA — Pionirski odred Stanko Stare-Petko iz Bohinjske Bele je počastil dan mladosti in 35-letnico vstaje s pohodom na Pokljuko. Na mestu, kjer je padel borec Petko, so izvedli krajsi kulturni spored in predsednik ZB NOV Bohinjska Bela jim je izročil priznanje za marljivo delo, tj. za urejanje in varstvo spomenikov ter razvijanje tradicij NOB.

J. R.

☆

SLOVENJ GRADEC — V okviru praznovanja občinskega praznika, 6. junija, so v Slovenjem Gradcu priredili razstavo »Cankar v sliki« in prikazali film Idealist. Med gosti je bila tudi številna delegacija iz pobratenega Gornjega Milanovca iz Srbije. Maistrovim borcev so izročili plakete in priznanja. Na osrednji proslavi v umetniški galeriji so podelili občinsko in Vrunčovo nagrado.

ADOLF ANKON

☆

HRASTNIK — Športno društvo Invalid je 23. maja priredilo republiško strelsko tekmovanje. Nastopilo je 13 ekip s skupno 25 tekmovalci. Najboljše rezultate v posameznih kategorijah so dosegli Andrej Fogec iz Ptuj, Franc Naglič iz Kranja, Peter Turnšek iz Zaloča ter Stane Veršaj iz Ljubljane.

VIKTOR RACKI

☆

ZALEC — Zveza borcev NOV, ZVVI in Društvo upokojencev so v sodelovanju z Delavsko univerzo in ZBZ NOV Zagorje ob Savi priredili tovariško srečanje na Prvinah. Ob tej priložnosti so podpisali pobratenje med društvi. Po slovesnem podpisu listin je bil skupni pohod na Čemšeniško planino s krajšo komemoracijo pred spomenikom prvega padlega borca. Tako so prebivalci revirjev in Savinjske doline spet potrdili tisto, kar jih je povezovalo v boju za delavske pravice in osvoboditev.

KAREL REZEC

☆

BOVEC — Ob udeležbi velikega števila krajanov, mladine, vojakov in borcev je bila ob grobnici padlih borcev v Bovcu komemoracija v počastitev spomina bitke na planini Golobar nad Bovecem 26. aprila 1943. leta, v kateri je našlo smrt 32 borcev, ki so se na tej planini zbrali z namenom, da ustanovijo brigado Ivana Gradnika.

D. SULIGOJ

V sodelovanju z vojašnico JLA v Škofji Loki je občinski odbor ZRVS priredil vojaške vaje. Pripadniki teritorialnih enot so nastopili v Selški dolini.

MLADINO ZA
DELOVNO AKCIJO

Znano je, da je bila Zgornja Trebuša vas, ki je v času NOB mnogo pripomogla k temu, da se je zelo razvilo in tudi utrđilo narodnoosvobodilno gibanje v tem delu naše domovine. Vaščani so revni in si ne morejo pomagati sami oziroma ne morejo napraviti s svojimi sredstvi tega, kar želijo in kar je zanje nujno potrebno. Odložili so se, da bodo elektrificirali vas, kajti sedanja napeljava ne ustreza več in ne morejo uporabljati niti radijskih sprejemnikov niti televizorjev in ne drugih aparatov in strojev.

Mladina na tolminskem je sklenila pomagati jim. Pripravila je delovno akcijo, s katero bodo pričeli 16. maja letos. Udeležila se je bo tolminska, obalnokraška, ljubljanska, gorenjska in druga mladina. Računajo, da bo vseh, ki bodo sodelovali okoli 450. Vsaka izmena bo štela po 50 mladincev in mladink.

Izkopali bodo 940 jam za drogeve in popravili makadamsko cesto, ki je dolga 16 kilometrov do te partizanske vasi.

Mladinec — predsednik OO ZSMS v Tolminu — tovariš Marjan Kručil mi je dejal, da so bile doslej podobne akcije le drugod, a v tej partizanski vasi je tokrat prvič. Vaščani so zelo veseli tega in bodo radi pomagali. Seveda, to ne bo edina akcija, ampak bodo s temi nadaljevali vsako leto. Tokrat ne bodo šli iz te občine drugam, ampak se bo večina mladine udeležila te akcije — doma. Želijo, da bi prišla k njim tudi mladina iz drugih republik. Verjetno se je že kdo prijavil, saj imajo že mnogo prijav. Vse priprave potekajo v redu in se nadajamo, da bo akcija dobro uspela. B. LILIJA

Dne 15. maja so Koprčani slavili svoj občinski praznik, ki so ga letos pridelili v Bertokih. Ob tej priložnosti so se spomnili tudi 55. obletnice maržanskega upora. Ob 35-letnici vstaje so odkrili spomenik padlim borcem tega območja. Na zborovanju je govoril član sveta federacije Branko Babič. SIME SUCIĆ

BRANIK

USTANOVILI SO
AKTIV ZRVS

Odbor osnovne organizacije ZRVS Branika je v sodelovanju s predstavniki družbenopolitičnih organizacij in organov samoupravljanja ustanovil pred kratkim pri osnovni šoli v Braniku aktiv Zveze rezervnih vojaških starešin. Aktiv je prvi te vrste v novogoriški občini. Lani so namreč na razširjeni seji občinskega odbora ZRVS v Novi Gorici sprejeli akcijski program za leto 1976. Le-ta med drugim predvideva tudi ustanavljanje aktivov Zveze rezervnih vojaških starešin na vseh srednjih, poklicnih in osnovnih šolah.

Osnovna organizacija ZRVS v Braniku ima na svojem območju samo eno osemletko z ne prav velikim številom učencev in učenek. Zato so se odločili za ustanovitev tričlanskega aktiva, ki ga sestavljajo dva rezervna oficirja, učitelja na šoli in starešina taborniškega odreda »Goriški slavček« iz Branika. Seveda bi lahko v aktiv vključili tudi predstavnika ZSM in ZB NOV.

V novogoriški občini je trenutno 12 osnovnih, 5 srednjih, 4 poklicne in ena posebna šola, na kateri do sedaj ni bil ustanovljen še nobeden aktiv ZRVS.

Na ustanovnem sestanku je aktiv sprejel program letošnjega dela. Na vrsti je organizacija in izvedba obrambnega dneva na šoli. Po tej nalogi bodo organizirali pohod mladim po zgodovinskih stezah revolucije in srečanje mladim s taborniki na Rovni, kjer bodo postavili tudi tabor.

MILE GOJKOVIĆ

IMELI SMO LJUDI

Ludvik Rehar

Na pokopališču v Laškem so se minuli mesec za vedno poslovili od Ludvika Reharja. Kot rudar se je po prvi svetovni vojni naselil v Rečici. Sredi leta 1944 je odšel na Dolenjsko kot borec NOV.

Marija Bizilj

V Moravčah je prve pomladne dni preminila pogumna aktivistka NOB Marija Bizilj. Sodelovala je vestno in marljivo, pa tudi po vojni je ostala med najbolj zavednimi.

Štefan Troha

Dne 3. marca so v Stari cerkvi pri Kočevju pokopali Štefana Troha iz Ložin. Rodil se je pred 82 leti blizu Čabra. V času NOB so ga Italijani zajeli in poslali v taborišče na Rab. Bil je marljiv sodelavec v družbenopolitičnih organizacijah.

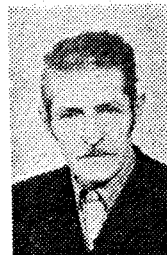
Jaka Sajovic

Na Selu pri Predosljah so se pred nedavnim za vedno poslovili od borca Jaka Sajovica. Tragično je preminul v 63. letu starosti. Bil je aktiven udeleženec NOB od leta 1943. Bojeval se je v Kokrškem odredu. Prestal je tudi nemško koncentracijsko taborišče.

Zdravko Stradar

Na pokopališču v Dolu pri Hrastniku so 5. aprila pospremili na zadnji poti Zdravka Stradarja. Rodil se je v Hrastniku leta 1928. V partizane je odšel skupaj z rudarsko godbo na pihala leta 1944. Po osvoboditvi se je udeležil več mladinskih delovnih akcij. Prejel je več odlikovanj.

Viktor Rejc

Na tolminskem pokopališču so se 2. marca za vedno poslovili od borca in komunista Viktorja Rejca. Rodil se je v Volarjih pri Tolminu leta 1909. Italijani so mu ustrelili očeta pred domačo hišo in družino internirali že med prvo svetovno vojno. Pokojnega Viktorja so leta 1942 vpoklicali v vojsko. Po vrnitvi ob kapitulaciji je odšel kot borec v Bazoviško brigado. Prejel je več odlikovanj.

Rudi Košir

V Kranju so 11. marca pokopali Rudija Koširja. Rodil se je leta 1913 v Loškem potoku. V rojstnem kraju se je že leta 1941 vključil v terenski od-

bor OF. Leta 1942 je bil zaprt in odpeljan na Rab. Po razpadu Italije se je vključil v NOV in v raznih enotah je ostal do osvoboditve. Prejel je več odlikovanj in imel je čin kapetana I. razreda.

Božidar Godec

V Celju so se 12. aprila za vedno poslovili od borca Božidarja Godeca, diplomiranega inženirja. Rodil se je v Hrastju pri Mariboru leta 1900. Nemci so ga leta 1942 zaprli v zloglasni Stari pisker in strašno mučili. Decembra istega leta so ga odpeljali v Dachau. Po vrnitvi je zelo pomagal pri obnovi domovine.

Mirko Pogačnik

Na pokopališču v Gorjah so se aprila poslovili od borca Jožeta Pogačnika-Mirka. Rodil se je v Podhomu leta 1915. Med okupacijo je aktivno sodeloval na domačem terenu, potem pa je bil zaprt v Begunjah, od koder se je srečno vrnil in odšel v partizane. Bil je tudi član ZKS.

Anton Jesenšek

Dne 7. aprila so se v Zagorju ob Savi za vedno poslovili od Antona Jesenška. Rodil se je leta 1895. Že v mladosti je sodeloval v naprednem prosvetnem društvu. Med okupacijo je sodeloval z osvobodilnim gibanjem kot obveščevalec na domačem terenu. Za svoje delo je prejel odlikovanje.

Gizela Klinec

Na piranskem pokopališču so se 8. aprila za vedno poslovili od Gizele Klinec. Pokopali so jo na pokopališču v Dol. Cerovem v Brdih, kjer se je rodila leta 1904. V NOB je aktivno sodelovala od septembra leta 1943.

Andrej, Filip in
Marija Skok

Marca letos so preminuli Andrej, Filip in Marija Skok; bili so bratje in sestra, ki so se rodili na Vojskem. Andrej je sodeloval v NOB od konca leta

Marija Golmajer

1942. Ko sta v začetku leta 1943 njegova dva sina odšla v partizane, so ga Italijani zaprli. Do razpada je ostal v zaporih v Cairo-Montenotte, potem pa so ga Nemci odpeljali v Mauthausen. Dosegel je starost 86 let. Filip je med NOB deloval v Spodnji Trebuši kot vojaški referent, ekonom in član političnih organizacij. Umrl je v starosti 81 let. Njuna sestra Marija, Pirova Mica, je bila med NOB kuharica v etapni kuhinji v Sp. Trebuši. Umrla je v starosti 76 let.

Ana Molek

V Metliki je 3. aprila preminula Ana Molek. Rodila se je pred 81 leti. Bila je mati treh partizanov, od katerih je eden padel kot borec. Leta 1944 so ji okupatorji požgali domačijo.

Matija Bolčina

V Podkrajju (obč. Ajdovščina) so se 24. marca zadnjikrat poslovili od borca Matije Bolčine. Rodil se je pred 64 leti. Po kapitulaciji Italije je postal borec Gradnikove brigade.

Leopold Jeltnikar

V Litiji so 15. marca pokopali aktivista in borca NOV Leopolda Jeltnikarja. Rodil se je leta 1899. V NOB je začel aktivno sodelovati spomladi leta 1943, septembra 1944 pa je postal borec kamniško-zasavskega odreda, v katerem je ostal do osvoboditve. Bil je odlikovan.

Ivanka Žagar

Dne 21. marca so v Kopru pospremili na zadnji poti Ivanko Žagar. Preminula je v starosti 52 let. Med vojno je živela v Mengšu. Avgusta 1943 je bila sprejeta v SKOJ. V NOB je sodelovala ves čas na območju Domžal in Kamnika.

Ivan Herman

V Zagorju ob Savi so 10. aprila pokopali Ivana Hermana. Rodil se je leta 1907 v Podkrajju pri Zagorju. Borec NOV je postal julija 1944, ko je vstopil v vozaški eskadron 7. korpusa.

Na pokopališču v Kovorju so se aprila za vedno poslovili od Marije Golmajer, vdove po ustreljenem Vinku, ki je izgubil življenje kot talec julija 1942. Bila je zavedna slovenska žena.

LESNO INDUSTRIJSKI
KOMBINAT

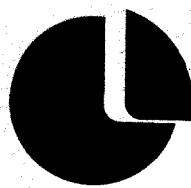
LIKO
VRHNIKA

s svojima TOZD Tovarna vrat Borovnica in Parketarna Verd

se priporoča cenjenim potrošnikom s svojim kvalitetnim proizvodnim programom;

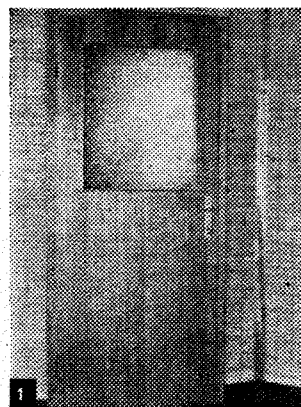
1. kompletna grundirana sobna vrata serijske proizvodnje za mokro vgraditev
2. kompletna finalizirana sobna vrata za objekte po naročilu za suho vgraditev
3. vhodna in garažna vrata sodobnih oblik iz izbranega lesa framireja, jelovine ali macesna
4. mize in stoli raznih finiŝev iz prvovrstnega bukovega lesa modernega in kolonialnega tipa
5. hrastov in framire klasični parket, priznane kvalitete
6. žagan les iglavcev in listavcev standardnih dimenzij oziroma razrezan po naročilu

Vse izdelke serijske proizvodnje lahko kupite po konkurenčnih cenah v našem prodajnem skladiŝu »LIKO-KLI« Jelovškova 17, 61360 Vrhnika, telefon 70-295.

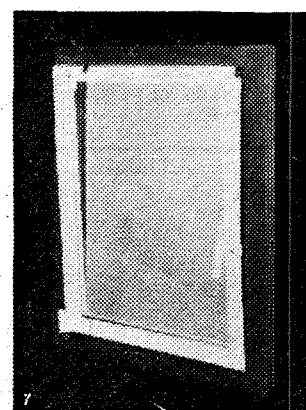
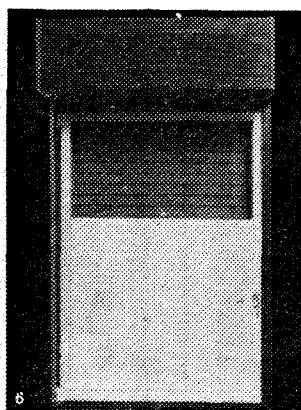
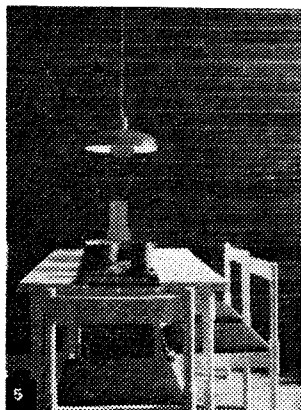
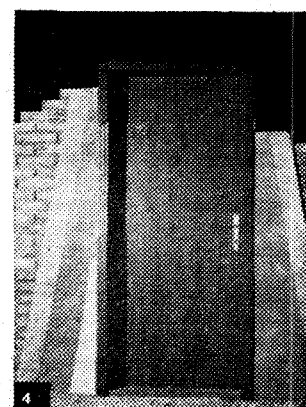
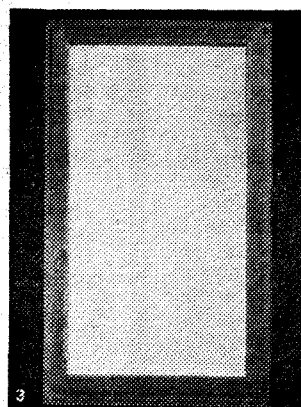
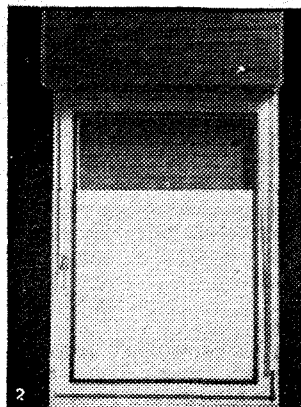
lesna
slovenj gradec

gozdarstvo in
lesna industrija
o. sol. o.

LESNA, SLOVENJ GRADEC, vam s svojimi TOZD nudi:
žagan les iglavcev, ladijski pod, iverne ploŝe — navadne in oplemenitene, oblaŝeno pohiŝtvo in drugo.
Tukaj vam ŝelimo predstaviti naš program stavbnega pohiŝtva ter stropnih in stenskih oblog.

- 1, 4 — SUMO vrata
2, 3 — IZOLIR lips okna
3 — Stenske in stropne obloge
6, 7 — INTRO okna

GORENJSKI SEJEM KRANJ
s sodelovanjem
CENTRA ZA CIVILNO ZAŖITO
ZSLO ZEMUN
prireja

IV. SEJEM OPREME IN SREDSTEV CIVILNE ZAŖITE

V Kranju od 1. do 6. junija 1976. leta.

Sejem je specializirana jugoslovanska prireditelja s področja civilne zaŝite. Poleg sploŝno komercialnega ima sejem tudi propagandni in vzgojni pomen. Letošnji glavni temi za osebno razstavo in seminar sta: Zdravstvena zaŝita v primeru vojne in naŝtovanje in gradnja zakloniŝ.

DELO

CASOPISNO IN GRAFIČNO
PODJETJE LJUBLJANA

Tiska časopise, revije, knjige, publikacije, razglednice, prospekte in reklamne tiskovine.*

Izdeluje enobarvne in večbarvne kliŝe v najmodernejši tehniki.

V sklopu podjetja je specializirani obrat za večbarvni tisk, lakirnica in plastificirnica.

Izdaja osrednji slovenski dnevnik »DELO«.

Tednik ITD, ŝtirinajstdnevnik NASI RAZGLEDI, revijo AVTO, revijo STOP, revijo JANA, ZABAVNIK

lesni kombinat
novoles

ново мѣсто
68351 страџа
югославия

proizvaja:

- stilno pohiŝtvo: spalnice, dnevne sobe, jedilnice, delovne kabinete,
- moderno pohiŝtvo: spalnice, dnevne sobe, knjiŝne regale
- gugalnike,
- žagan les,
- plastificirane predale,
- furnirsko embalaŝo

prodaja:

- na domačem trgu:
- direktno,
- preko trgovske mreŝe,
- prek lastne trgovine v Straŝi
- v inozemstvu:
- direktno,
- prek posrednikov

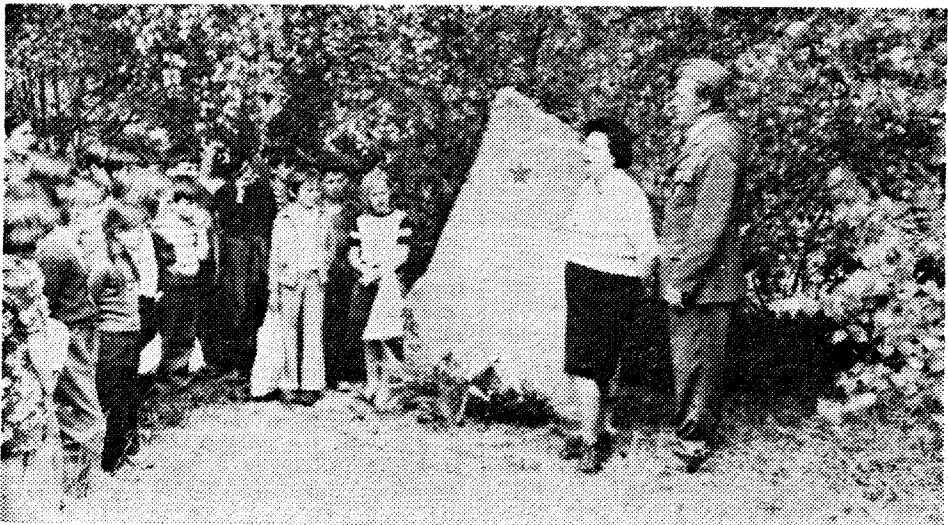

SLOVENIJALES

LESNO KEMIČNA INDUSTRIJA

lesonit
ILIRSKA BISTRICA

Ob dnevu mladosti so učenci osnovne šole v Rečici odšli pod Mrzlico na Igrišče, na nekdanjo domačijo Hribarjevih. Tam je na granitni plošči vklesanih sedem imen žrtev, ki so jih sovragi sedmega marca leta 1943 ustrelili in v hiši zažgali.

O tem pretresljivem dogodku sta pripovedovala Jernej Košir-Johan in Mimika Napred, ki sta bila očitavca groznega dogodka. Učenci so z veliko pozornostjo sledili njunemu pripovedovanju, obljubili pa so tudi, da bodo o tem dogodku napisali prispevek za TV-15.

PREBERITE

NA FUŽINAH

Vabimo borce tretjega bataljona prve brigade VDV na že tradicionalno tovariško srečanje, ki bo v nedeljo, 6. junija 1976.

Zbor bo ob 14. uri pred osnovno šolo na Mirni.

Srečanje bo v okviru krajevnega praznika Mirna na Dolenjskem.

Posebnih vabil ne bo!

Vabi odbor in svet krajevnega skupnosti Mirna.

»OB DNEVU BORCA«

ZB NOV Trebija v Poljanski dolini pripravlja program za proslavo na Fužinah, kjer je v noči 2. februarja 1945 v boju s sovražnikom padlo šest partizanov iz enote 2. bataljona Vojkove brigade.

Proslava bo 3. julija 1976 s pričetkom ob 10. uri dopoldne in bo zdru-

žena s srečanjem svojcev padlih in preživelih borcev NOV iz enote 2. bataljona Vojkove brigade, ki so bili posredno ali neposredno soudeleženi v takratnem boju s sovražnikom; v popoldanskem času pa bo žalna slovesnost pri spomeniku padlim borcem NOV v Novi Oselici in za tem skupinski ogled partizanske bolnišnice »Franje« pri Cerknem.

Vabimo svojce padlih borcev na Fužinah in borce NOV iz enote 2. bataljona Vojkove brigade ter druge, da sporočijo svoje točne naslove in da svojo udeležbo predhodno prijavijo na naslov:

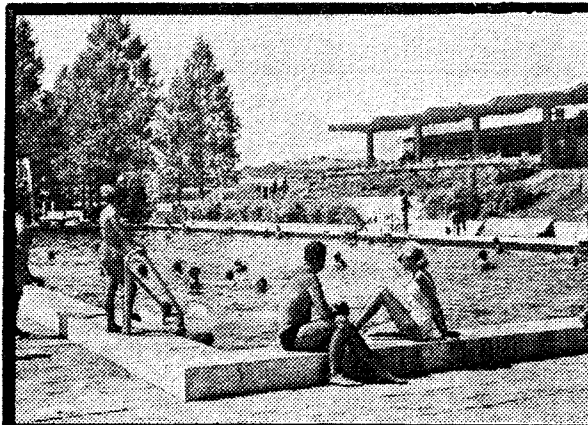
ZB NOV Trebija, 64224 Gorenja vas.

POPRAVEK

Med »Utrinki in odmevi« se je v sestavku »V imenu dolga do padlih«, ki je bil objavljen 27. maja t.l., vrnila neljuba napaka pri dveh imenih udeležencev procesa »Bratje Maslov«, ki se je odvijal pred posebnim fašističnim sodiščem v Rimu.

Imeni se pravilno glasita: JOZE HREŠČAK in FRANC VICIC.

KRIŽANKA

SESTAVIL: KOPRIVŠEK	SMEŠNO POPAČENA PODOBA	NEPROFE- SIONALEC	LIJI
KLICA			
TOMOSOV AVTO			
PARADIŽ			
RINA			
HRIB PRI BEOGRADU			

RISAL: J.K.	PREDUJEM	GRENCICA	TEKAČ CLARK	TURČIJA	KRAJ PRI PLANINI				
DEL NOGE					OBRI				
IT. BOG LJUBEZNI					DATIV DVOOČNIK, LORNJETA			RODILNIK	PUSČAVA V ČILU
24 UR				VIZA MORUN GOZONI SADEŽ					
ARGON			STOLP PRI OZAMUJI VODITELJ RUS.KMETOV						
PREŽIHOV						PAVLOVA			
						SLEDEČI			
TV-15	JOKANJE	JIRASEK						IVAN CANKAR	
		Ž.IME						NEGRI	
ORGAN V USTIN						LETVICA			
						KOHONT IRENA			
CESTNI ZAVOJ							SPREMLJEV. OGNJA		
PREKOPI							GARDNER		

FABCI SO ŽIVA LEGENDA

Sprehodimo se po preteklosti vasi Fabci, morda najmanjše vasi na Primorskem... Fapci so postali legenda našega narodnoosvobodilnega boja po borbi partizanov prvega voda prve istrske čete, ki se je na tem končku naše domovine znašel jeseni 1943. leta.

Le šest hiš šteje, pa je dala sedem borcev in dvakrat je bila požgana do tal.

ZA LAS JE UŠLA SMRTI

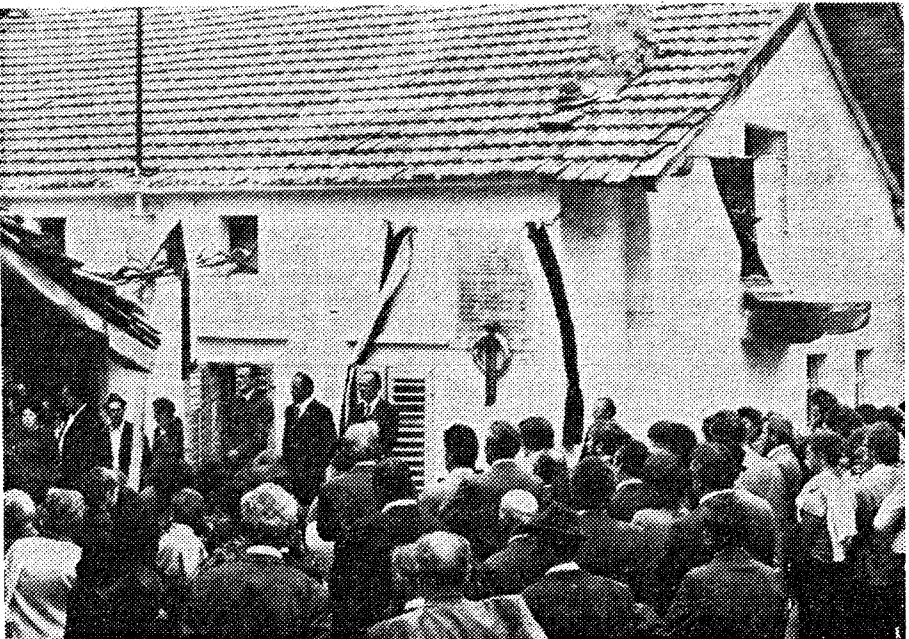
»Le kje naj začnem?« je začela svojo pripoved šestdesetletna Rozilija Rutar, ki

nam bo pripovedovala o dogodkih v novembru 1943. leta.

»Vaščani smo dobili nalogo, da zbiramo hrano za partizane, ki so se zadrževali po okoliških krajih. Hrano za partizane so v Fapce prinašali iz bližnjih vasi in to je bilo večkrat zelo nevarno. Svojo zavzetost za našo vojsko bi ob koncu 1943. leta kmalu plačala z glavo.

Spominjam se, da sem pripravljala hrano za partizane, ki so imeli za seboj naporen dan in njihova mokra obleka se je sušila nad ognjiščem. Nenadoma je bila naša hiša obkoljena in na vratih se je pojavil nemški vojak s puškomitraljezom v roki. Ostali smo brez diha, a že naslednji trenutek je zagrmelo. Rafal je oplazil prav mene.

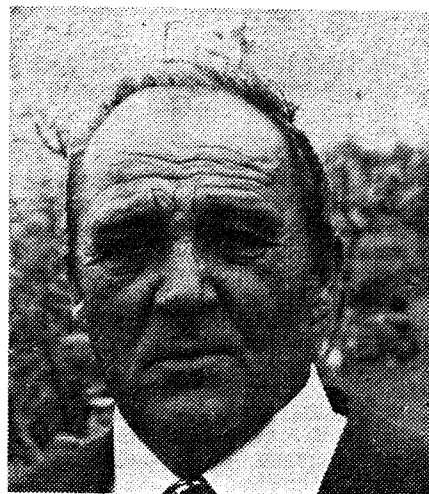
Tisto noč, bilo je devetindvajsetega no-

Na hiši v vasi Fabci pri Ilirski Bistrici so minulo nedeljo odkrili spominsko ploščo sedmim borcem istrske čete, ki so jih 29. 11. 1943. leta ubili Nemci.

Rozalija Rutar

Josip Smaila

vembra, ni prišla nikakršna pomoč in tako smo morali vsi, ki smo preživeli, v krvi počakati jutro, ko so iz vasi Novokračani prišle bolničarke in nam nudile prvo pomoč ter nas po zvezah poslale v Reko.

Rane se mi še niso zacelile, ko sem morala iz bolnišnice. Prišla je skupina ljudi s črno haljo in eden izmed njih mi je rekel: »Roza, umrla ti je mama! Moraš v vas!« Medtem ko sem zapuščala bolnišnico, mi je bolničarka zašepetala: »Mama je živa, sarno, Nemci te iščejo!« Tako sem za las ušla smrti, ki je tedaj in vse do konca vojne prežala name.

BOJ NA ŽIVLJENJE IN SMRT

Posebno živo se teh dogodkov spominja Josip Smaila, komandir prvega voda prve istrske čete, saj je 29. novembra 1943. leta v Fapcih izgubil več svojih prijateljev, pa tudi sam je bil hudo ranjen.

»Spominjam se, kot da bi bilo to večeraj. Deževalo je in hladno je bilo, a vendar smo se v vas vrnili s hrano in obutvijo, ki smo jo zbrali po bližnjih vaseh.

Utrujeni in mokri smo vstopali v Rozalijino hišo in kakor ponavadi, zbrano hrano takoj skrili. Borci, ki niso imeli zadolžitev, so sušili svoje obleke. Razpelo-

ženje se je kmalu popravilo in že je bilo slišati partizansko pesem.

Okoli osmih zvečer nas je presenetil rafal. Sedel sem poleg ognjišča in v trenutku sem se znašel v temnem kotu in s strelom iz pištole pokončal sovražnika, ki je prvi vstopil v hišo.

Ko smo se rešili sovražnika v hiši, se je šele začela borba za življenje. Rakete z bližnjih gričev so obsijale dolino in obroč okrog nas je bil vse ožji in ožji, tako da smo začeli bombe metati drug na drugega. Le malo bomb smo imeli in pomagali smo si tako, da smo prestrezali sovražnikove in jih metali nazaj. Ko so Nemci uvideli, da se ne mislimo zlepa predati, so zmanjšali ogenj. Ta čas smo izkoristili in zapustili hišo.

V teku proti gozdu me je zadelo več delčkov bombe v nogo in v gornji del telesa. Tekel sem še naprej, dokler se rane niso ohladile in sem začutil mlahavost... Svojo rešitev sem našel v hlevskem gnoju. Ni bilo lahko, a vendar mi je uspelo, da sem se zakopal v gnoj tako, da so mi iz gnoja gledala le usta in nos. Tako zakopan in oblit s krvjo sem dočakal jutro, ko so nam bolničarke nudile prvo pomoč in ko so nas odpeljali v partizansko bolnišnico.

Foto in tekst: PETER NIKOLIC

Kje živiš, Lelo?

»Pot v ‚pekel‘ je lahko tlakovana z najboljšimi nameni«

Ko smo si dolgočasno potovanje krajšali s klepetom, je bilo prijetno poslušati tvoj glas. Sogovornike si osvajaš z mladostno ostrino in z načinom izražanja, s strpnostjo in z znanjem, pa tudi s tisto zadržano didaktiko, tako značilno za prosvetne delavce. A potem si, Lelo, kdo ve zakaj, rekla: »Pri nas brez pravega vzroka trobimo o vojni, čeprav je bila končana že pred več kot tridesetimi leti. Jaz sem proti ubijanju ljudi... Prepovedala bi mladim, da govorijo o tem... Moramo jih učiti, da žive v ljubezni...«.

Nismo bili tvojega mišljenja, a za pogovor ni bilo več časa. Pozdravili smo se, ker je vlak pripeljal do tvoje postaje.

Pogovor med slučajnimi sopotniki, se je po tvojem odhodu razvil v pravo razpravo. Škoda, ker ga nisi slišala! Naslova nisi pustila, a si rekla, da bereš »Mladost« in upamo, da boš prebrala tudi te vrstice.

Nihče od tvojih sogovornikov ni dvomil v tvoje dobre namene in še manj v tvojo domoljubnost in socialistično opredeljenost. A vendar je tvoje stališče nesprejemljivo. Kje živiš, Lelo? Ti, kot vzgojiteljica mlade generacije, ne smeš zanemariti časa, v katerem živimo. Resnica, plemenitost, ljubezen in druge človeške vrline morajo biti cilj tvojega vzgojnega dela. Ob

**RAZVIJANJE IN NEGOVANJE
REVOLUCIONARNIH TRADICIJ**

tem pa ne smemo mladim zamolčati surove resnice o topovih in o krvi, zaskrbljujoče prisotno na tem našem planetu.

Ali misliš, da se mladi lahko osamijo od vsega zla, ki je spreminjalo našo zgodovino in ki bi nas moglo morda spet doleteti? Ali ne veš, Lelo, da nekje v belem svetu še brusijo nože? Ali je morda treba pozabiti znak »U« ali mrtvaško glavo? Ali se morda ne spomniš, da so bili pred nekaj leti v našo domovino vtihotapljeni diverzanti, ki so vzeli nove žrtve iz našega naroda? Ali, na srečo, drugi niso mislili kot ti, pa so jih dočakali

mladost

LIST SAVAZA
SOCIALISTIČNE OMLADINE
JUGOSLAVIJE
IZIDAJO V 1. V 1974. GODU

pripravljeni in jih kaznovali, kot so zaslužili. Ali se spominjaš imen naših veleposlanikov Roloviča, Zdovca in drugih, ki so bili ubiti ali ranjeni v tujini? Morda ne veš niti to, da je v teh tridesetih letih »mira« na Zemlji vzplamtelo na stotine vojn, v katerih je padlo milijone ljudi in da je prav zdaj nekje slišati mitraljeze, ki ljudem ne dovoljujejo pravice do svobode.

A mi smo si, to moraš vedeti, to svojo svobodo s krvjo priborili in moramo jo čuvati.

Primorani smo, da se usposabljammo za obrambo in zaradi tega moramo učiti mlade, kako se brani domovino. O vojni ne »trobimo«. Učimo

mlade, kako se strelja, če bo treba, in to se bodo še bolje naučili, če bodo zvedeli, kako so to delali njihovi očetje in dedje. Zaradi tega jim moramo govoriti o vojni, o Savi Kovačeviću, Kragujevcu, Sutjeski... To je tudi tvoja obveznost in tvoja pot do ideala: da vojne ne bo več, da se ljudje ne bodo več ubijali, da se nikoli več ne bo ponovil Oktober v Kragujevcu, da ne bo več novih Jasenovcev, Banjic, Gline... A resnica o vsem tem mladim ni ovira, da žive v ljubezni, poštenju, da stremijo k miru. Samo močni lahko obstanemo.

Mogoče je opominjanja dovolj, a želim te prepričati, da nimaš prav. Zato bi te še nekaj vprašal. Ne misliš morda, da je Goran Kovačič (prepričan sem, da poznaš njegovo »Jamo«) manj od tebe sovražil ubijanje?

Vprašaj kateregakoli od naših borcev, kaj misli o vojni. Vsak ti bo rekel, da jo sovražijo zato, ker jo pozna. Verjemi mi tudi ti in sprejmi svojo dolžnost. Daj tudi ti svoj prispevek h krepitevi obrambe in samozaščite. Mladi radi poslušajo spomine iz vojnih dni, a ne želijo, da jim rečemo: »Mi smo se bojevali, a vi uživajte«, ker ne vemo, kaj nam nosi jutri. Mladost ima vedno priložnost, da se dokaže. Pridruži se torej tistim, ki jim o tem pripovedujejo ljudsko, resnično, mirno in nevsiljivo.

Prepričan sem, da vse to veš, a žal nismo imeli priložnosti, da o tem govorimo. Povedala si svoje stališče, ki je napačno. Ne pozabi: »Pot v ‚pekel‘ je lahko tlakovana z najboljšimi nameni«.

ALEKSANDAR SLOBODA

Junija 1943 na Sutjeski...

Z borci na pohodu

Pri spomeniku smo imeli spet pogovor z borci Gubčeve brigade, ki so nam povedali veliko novega iz NOB v naši dolini.

V ponedeljek smo pionirji in mladinci Šentruperške šole organizirali pohod na Dob. Na čelu so hodili učenci z zastavami in pionirskim praporom, nekateri so nosili razne napise, pa tudi partizanske pesmi smo prepevali.

Ko smo prišli na Dob k spomeniku, postavljenem na kraju, kjer je bila uničena belogardistična postojanka, smo počakali učence iz Mokronoga, ki so nam predali zastavo pohoda, pionirske zastave, torbo s sanitetnim materialom.

Skupaj smo nato prishli borce, ki so se borili v teh krajih, priložnostni program pa je izvedla skupina iz Šentruperta.

Po programu smo Šentruperčani na-

daljevali s pohodom in se ustavili šele na kraju, kjer je včasih stal grad, uničen med narodnoosvobodilnim bojem. O tem nam je govoril tovariš Bizjak, član borčevske organizacije.

Žal smo se morali kmalu vrniti nazaj v Šentrupert, kjer so nas pozdravili pionirji iz nižjih razredov. Pri spomeniku smo imeli spet pogovor z borci Gubčeve brigade, ki so nam povedali veliko novega iz narodnoosvobodilnega boja v naši dolini.

Ceprav smo bili utrujeni, smo bili veseli, da smo bili kos pohodu in ponosni, da smo se na tako lep način poklonili padlim za našo svobodo.

MILENA HROVAT

Kostanca Bevk

Dne 29. aprila nas je obiskala upokojena partizanska učiteljica Kostanca Bevk, hčerka znanega in priljubljenega slovenskega pisatelja Franceta Bevka. Predavala je v nižjih razredih v Kolombanu ter v petem in sedmem razredu na naši šoli v Hrvatinih pri Kopru.

Pripovedovala nam je o rojstvu OF in o njenem širjenju na Pri-

morskem. Posegla je tudi v zgodovino pred drugo svetovno vojno in se malo več časa ustavila ob kapitulaciji Italije.

»Lahko smo srečni, ko imamo pouk v slovenskem jeziku,« je dejala ob slovesu. »Sama sem si tako želela hoditi v slovensko šolo, toda čakal me je strogi in sovražni italijanski učitelj, ki ni trpel niti ene slovenske besede.«

Ura, ki smo jo preživeli s tovarišco Bevkovo, je bila kar prekratka. NERINA KOCJANCIC

TV-15 ZA MLADINO

Slovo od komisarja

Tudi jaz sem se, v imenu osnovne šole Kokrškega odreda iz Križ, z nekaj besedami in s skromnim šopkom rož poslovil od Petra Bratkoviča-Zvonka, komisarja Kokrškega odreda

Naša šola nosi ime Kokrškega odreda in velikokrat smo ob raznih šolskih slovesnostih občudovali borce tega odreda in pozorno prislunili njihovim spominom, ki so govorili o pogumu, vztrajnosti, tovarištvu in o neizmerni ljubezni do domovine.

Prav zato je vest o smrti komisarja Kokrškega odreda toliko bolj žalostna odjeknila med nami; pionirski odred je izbral delegacijo treh učencev, ki smo tovariša komisarja spremljali na zadnji poti.

Vsi trije smo se z našim praporom postavili med zastavonoše. Nato smo pred topovsko lafeto s krsto in pred dolgimi vrstami vojakov počasi odšli proti pokopališču. Ko smo prišli tja, smo se razvrstili v polkrogu okrog odprtega groba. Zastave so se v zadnji pozdrav globoko nagibale nad gomilo... Drug za drugim so prihajali pokojni-

kovi tovariši in tudi tisti, ki so ga poznali samo kot človeka in se s toplimi besedami in z rosnimi očmi poslavljali od tega velikega tovariša, ki je tako ljubil svoj vojaški poklic. Tudi jaz sem se, v imenu osnovne šole Kokrškega odreda iz Križ, z nekaj besedami in s skromnim šopkom poslovil od tovariša... komisarja Kokrškega odreda.

Ceprav ga nismo poznali, smo po besedah njegovih tovarišev ugotovili, da je bil dober borec, dober tovariš, dober vojak. In spoznali smo, da so ga vojaki, s katerimi je delil življenje tudi v zadnjem času, resnično imeli radi, kajti njihovi obrazi so bili nemi in žalostni.

Ko so krsto spustili v jamo, so se oglasile mogočne salve, s katerimi so se vsi, ki so ga spoštovali, še zadnjič poslovili od njega. JANEZ FUNDA

V POČASTITEV DNEVA MLADOSTI — Učenci Osnovne šole Katja Rupen iz Novega mesta smo dan mladosti proslavili delovno. Opravljali smo tudi kolesarske izpite. Ves mesec smo se nanje pod vodstvom tovarišice učiteljice in članov šolskega prometnega krožka skrbno pripravljali. Izkaznice o uspešno opravljenem izpitu so prejeli 104 učenci. Pa tudi sicer posveča naša šola prometni vzgoji veliko pozornosti, ker želimo, da bi učenci varno hodili po cesti in da bi bilo čim manj nesreč.

Foto in tekst: SMILJAN PAVIŠIC

Bil sem v Reniccciju

»Ker sem bil mlad, sem bil še bolj lačen... tako sem oslabil, da se mi je, kadar sem vstal, kar v glavi zvrtilo«

To je pripoved tovariša Glaviča.

»Doma sem iz Malega Lipnja. Med roško ofenzivo, ko sem bil star devetnajst let, so me Italijani odpeljali z mnogimi drugimi vaščani na Rab. Takrat sem prvič videl morje. Na Rabu sem bil dva meseca. Novembra so me z nekaterimi zaporniki odpeljali v Gonars. V Gonarsu smo bili le štiri dni, potem pa smo nadaljevali pot v Renicci.

V Reniccciju je bilo mnogo boljše kakor na Rabu in tudi šotori so bili večji, saj nas je bilo v vsakem osemnajst.

Tu sem srečal tudi dva svoja strica, ki so ju Italijani odpeljali v taborišče že spomladi. Sporočila sta mojim staršem in čez dva meseca sem dobil od doma prvo pošto — paket. Mislim, da je bil zame ta trenutek najsrečnejši. Toda, paket je kmalu pošel, saj sem vse, kar je bilo notri, razdelil med tovariše.

Najteže je bilo pozimi. Uši so nas grizle, bili smo lačni in takrat jih je največ umrlo. Ker sem bil mlad, sem bil še bolj lačen... tako sem oslabil, da se mi je, kadar sem vstal, kar v glavi zvrtilo. Blizu šotorov so rastle hrasti. Ko je v jeseni odpadel žolod, smo ga pobirali in jedli. Nekega poldneva sem se želoda preveč najedel, zato bi ponoči kmalu umrl.

Taboriščniki smo morali tudi delati. Delali smo barake in spomladi so nas preselili vanje. Hrana pa se ni nič izboljšala. Tako smo zelo oslajeni do čakali dan italijanske kapitulacije. Ko smo zvedeli za padec fašizma, smo obesili Mussolinijevo sliko tako, da je visela z glavo navzdol. Začeli smo peti partizanske pesmi. V taborišču so nas zadržali še nekaj dni. Takrat so do taborišča nenadoma pridrli Nemci. Mnogi zaporniki smo začeli bežati. Skočil sem čez žico in čeprav sem si pri skoku zvil nogo, sem bežal. Veliko starih in bolnih taboriščnikov pa so zajeli

Nemci. Bili smo veseli, da smo vsaj mi uspeli, čeprav je bila naša pot do doma še dolga. Razdelili smo se v skupine, v moji skupini nas je bilo devet in tako smo odšli tudi proti domu.

Teden dni smo hodili, da smo se prebili čez Apenine in prišli v Padsko nižino. Italijansko prebivalstvo je bilo dobro do nas, večkrat so nam dali jesti in niso se jezili, če smo se po vinogradih najedli grozdja. Pokazali so nam tudi pot, da smo se varno umikali pred Nemci. Ob morju smo hodili štirinajst dni in prenočevali kar pod milim nebom. Po treh tednih od našega pobega iz Renicccija, smo zagledali primorske hribe... Zdelo se nam je, kakor da smo že doma, varni in svobodni, toda kmalu smo zagledali vse polno ostankov domačij, ki so jih malo pred tem požgali Nemci. S strahom smo se ustavili v neki hiši. Gospodinja je bila prijazna, povabila nas je v hišo in nam pripravila večerjo. Komaj smo poverčerali, so v hišo že stopili Nemci. Gospodinja se je hitro znašla. Ker je malo govorila nemški, je dejala, da smo najemniki, ki pomagamo pri obiranju koruze. Tako smo se rešili. Ko smo prišli do Soče, ni bilo čez reko nobenega mostu. Spet so nam pomagali domačini. Povedali so nam, kje je reka plitva. Čeprav je bila deroča, smo jo srečno prebredli, le enemu od tovarišev so padli čevlji v Sočo. Tako je moral hoditi nekaj časa kar bos. Potem smo prišli do Ajdovščine in spet naleteli na Nemce. Gostoljubni domačini so nas skрили. Nekaj dni smo ostali pri njih in jim pomagali pri obiranju grozdja. Nato pa smo nadaljevali pot po Vipavski dolini, čez Javornike, tja na Notranjsko. V Cerknici smo se srečali s partizani. Dali so nam voz in z vozom smo se odpeljali do Strug. Iz Strug smo v domačo vas pot nadaljevali kar peš.

FRANC GLAVIČ
DANICA VIDMAR
(Iz »Z bregov Krke«, glasila OŠ Zužemberk)

KRAMLJANJE

Včasih kramljamo kar po telefonu in tako smo ondan kramljali tudi z Vido Brestovo.

»Ne veste, kako smo se razveselili pisemca, ki nam ga je v imenu pionirskega odreda Franci Lokar iz šentrupeške osnovne šole pisala predsednica Mihaela Gregl.« je rekla.

Beseda je dala besedo in zvedeli smo, da borci Gubčeve brigade pridno obiskujejo najmlajše v Trebelnem, Šmarjeti, Šentrupetu in Primskovem. Povsod tam, kot je dejala tovarišica Vida, kjer pionirke in pionirji čuvajo grobove naših borcev in od koder smo mi doma.

»Pa bi se jim rada zahvalila v svojem imenu in v imenu svojih tovarišev.«

In kaj so zapisali v njem?

»Zelo smo se razveselili vašega pisma s številnimi podpisi in se vam zanj najlepše zahvaljujemo. Še posebno se vam zahvaljujemo za nalepko in zlato značko s pohoda po poteh ob žici okupirane Ljubljane. Prosimo, da se v našem imenu zahvalite vsem borcem, ki so se podpisali, saj ne vemo za vse njihove naslove in mnogih podpisov tudi nismo mogli razbrati.«

Upajmo, da bodo zdaj vsi zadovoljni: tovarišica Brestova, ki je želela povedati, kako so ji dra-

gi takšni pozdravi najmlajših, pa borci Gubčeve brigade, ki so jim bile namenjene Mihaeline besede, in seveda tudi najmlajši iz Šentrupeta, ki za svojo dejavnost prav gotovo zaslužijo pohvalo.

Nekaj več besed smo danes namenili Mojci Stefanič iz Maribora.

»Ob prebiranju prispevkov svojih vrstnikov v TV-15, sem se odločila, da bom še jaz kaj napisala,« je dejala v spremnem pisemcu. »Morda boste tudi za mojo zgodbo našli kaj prostora, posebnost, če vam povem, da je čisto resnična.«

Vedno nam je hudo, kadar se kdo prvič oglasi z dobro napisanim in vsebinsko dragocenim stavkom, pa z objavo v imenu nekakšnega vrstnega reda odlašamo. Ne vzemi nam tega, draga Mojca, za hudo! Oglasi se čimprej in čim večkrat, pa še kakšno fotografijo priloži.

Hvala tudi tovarišici Marici Nakrstovi iz osnovne šole v Solkanu, ki nam je poslala vrsto stavkov učencev petega razreda. Ne le »Moj kraj med NOB« izpod peresa Davida Suligoja, ki ga bomo najprej objavili, našo pozornost je pritegnila večina poslanih prispevkov.

Lepo pozdravljeni!

Mile

POGOVOR S PARTIZANSKIM KURIRJEM — Ko smo v osnovni šoli bratov Juhart v Sempetru v Savinjski dolini sprejemali kurirčenko torbico, smo želeli kaj več zvedeti o življenju kurirjev med vojno. Tovarišica razredničarka nam je svetovala, naj obiščemo partizanskega kurirja Ivana Matka iz Dobrteše vasi. Njegovo partizansko ime je bilo Orel. Med vojno je bil oborožen z bombami, puško in tudi dve pišto-li je imel. »Pisma sem nosil od Graške gore, pa tja do Hudega kota, to je bilo več kot šest ur hoda,« je povedal. »Moj najlepši trenutek je bil dan osvoboditve in najbolj žalosten, ko je padel eden mojih najboljših tovarišev.« Preden smo se poslovili, nam je pokazal priznanja, ki jih nima malo in za spomin smo se tudi fotografirali.

DARJA ZNIDAR ZDENKA SVET SIMONA BREZA ELZA RANDL

Zastava na zvoniku...

Na sestanku je štirinajst aktivistov kot eden poročalo: »Tovariš Lacko, izvršili smo svojo nalogo!«

Zgodbo mi je pripovedoval oče, ki je bil Lackov aktivist v Cerkvenjaku v Slovenskih goricah. Večina tovarišev, ki so se udeleževali teh akcij, je danes že mrtvih. Zaradi izdaje so bili zaprti in pobiti, mnogi so pomrli tudi v nemških taboriščih, moj oče pa je konec vojne dočkal v enem izmed berlinskih zaporov.

Aprilska noč leta 1942 v gozdu, nekje med griči Slovenskih goric.

Lacko: »Tovariši, ukaz je jasen! Vsak naj izvrši svojo nalogo natančno in vestno! Nemce moramo tudi tokrat presenetiti! Slovenske gorice naj bodo na videz vsaj nekaj ur svobodne. O uspehu boste poročali na naslednjem sestanku. Smrt fašizmu — svoboda narodu!«

Skupina, približno petnajst ljudi je šla, se je razšla na vse strani; vzela jih je noč po istih poteh, kot jih je prinesla.

Med aktivisti OF je bil tudi moj oče, gimnazijski dijak, ki se je moral sprijazniti s tem, da v teh mračnih dneh ne more nadaljevati študija. (Postal je priložnostni delavec). Imel je dobri dve uri hoje pred seboj in dovolj časa za razmišljanje. Izobesiti bo moral čim več slovenskih zastav na takšnem kraju, da jih bo videla množica domačinov in da bodo Nemci besni. Skratka, šlo je za akcijo, s katero naj bi ljudem vcepili kanček upanja v svobodo, okupatorja in njegove pomočnike pa opozorili, da na tej zemlji še živi ljudstvo, ki se ne more in se ne bo sprijaznilo z usodo, ki se imenuje uničenje. Kje dobiti potreben material, kako preslepiti nemške patrulje in straže, vsaj za pol ure, pa je bila največja težava te akcije.

Kraj: cerkveni stolp, visok divji koštanj, nemška razglasna deska in za rezervo še cerkvena vrata.

Akcija je bila pripravljena na velikončno nedeljo. To je bil čas, ko so vsi več ali manj verni vaščani obiskali v jutranjih urah cerkev, vemo pa tudi, da so bili Nemci ob vsakršnem zbiranju ljudi tudi prisotni. Torej: dve muhi na en mah. Akcija izobešanja zastav naj bi se vršila v prvih nočnih urah, ko bodo Nemci manj pozorni. Vodja akcije je potreboval še pomočnike. Risarka je bila kar moja sestra, zavedna slovenska učiteljica, ki je znala imenitno in hitro šivati. V načrt smo vpleli tudi gostilničarja, zavednega Slovence, ki je bil po vrhu še moj svak.

Z načrtom se je strinjala vsa trojica. Kako prav je bilo, da smo v aprilu 1941. leta za vsak primer spravili staro jugoslovansko zastavo! Oče jo je našel na podstrešju, tri pa je bilo treba še narediti. Ker ni bilo blaga, smo uporabili tudi drug material: desko in ovojni papir. Štiri zastave so bile tako pripravljene že dva dni pred akcijo. Na njih ni bilo rdečih zvezd, ker jih še nismo poznali, zato pa smo nanje na bele trakove narisali Triglav in napis OF.

Naš pripovedovalec hodi po vasi in sreča »po naključju« nemško patruljo. »Halt!« ga ustavijo. »Bi se vam kaj prileglo za zob in za grlo?« jih je vprašal. Predlog je patrulja sprejela in po nekaj minutah so v Palučevo gostilni že odložili orožje. Preračunano je bilo, da bo za akcijo potrebnih štiri-deset minut in temu je bila prilagojena tudi strežba vrlih aktivistov.

»Še nekaj bi povedal, kar je prav gotovo zanimivo. Ni bilo toplo, a vendar se je bilo treba za kratek čas zutiti in noge oviti z močno s poprom potresenimi povoji, da naših stopinj ne bi izvohali policijski psi.«

Ko je vršilec akcije plezal po tramovju, tja proti zvoniku, sta sestra mojega očeta in svak pridno stregla Nemce... Le z majhno zamudo je z visokega zvonika v noč zaplapolala šest metrov dolga jugoslovanska zastava. Cerkvena vrata je oče zaklenil in ključ zagnal čez ograjo na vrt. Še dobro minuto je potreboval za lepljenje zastave na cerkvena vrata in prav toliko za pritrditev zastave na nemško oglasno desko. Najteže ga je še čakalo, saj je moral splezati na visoko drevo in še to v temi. Toda, uspelo mu je! Na štiri metre visokem drogu je ponesel zastavo na sam vrh že zeleneče krošnje. Še nekaj minut in Lackovo naročilo je bilo do podrobnosti izvršeno.

»Nemci še niso pospravili obilne večerje, ko sem bil že med njimi.«

Zjutraj so nekateri vaščani snemali z glav klobuke in tako izražali spoštovanje jugoslovanski zastavi... Bilo jih je okoli tristo! Sledil je alarm in lahko si mislite, kako je bilo zabavno gledati nemške žandarje, kako so tekali okrog cerkve in drevesa. Zastavi s cerkvenih vrat in oglasne deske se ni dalo tako enostavno strgati, saj sta bili prilepljeni s čevljarskim lepilom. Zastava je s cerkvenega zvonika zginila čez dobre pol ure in še pol ure je minilo, da je izginila zastava tudi z drevesa.

Na sestanku pa je štirinajst aktivistov kot eden poročalo: »Tovariš Lacko, izvršili smo svojo nalogo!«

MOJCA STEFANIČ

Jože Kadunc, sin revne in številne družine, je zagledal luč sveta v dobrepoljski dolini. Zaradi bede je moral še kot otrok služiti za hlapca pri tujih ljudeh. Ko je kasneje delal v tkalnici, se je seznanil s skupino komunistov.

Neke noči v marcu 1942 je skrivaj odšel od doma. Vključil se je v drugi štajerski bataljon in doživel ognjeni krst v bojih na Pugledu. Franc Rozman-Stane mu je izbral partizansko ime Ibar, ker so vsi vedeli, da je to njegova priljubljena vrsta cigaret. Kmalu je postal Jože Kadunc pomočnik puškomitraljezca. Po bojih na Jančah, kjer se je zelo izkazal, so ga imenovali za puškomitraljezca. Presel je v Gubčevo brigado, ki je delovala na Dolenjskem. Tam se je začela njegova herojska pot. Ibar je bil odličen borec. Nikoli ni poznal umika. Bil je celo preveč pogumen, tako, da so ga drugi opozarjali, naj se ne izpostavlja nevarnosti. Zlasti se je izkazal pri napadu na fašistično postojanko v gradu Dob v bližini Mokronoga. V tej bitki je bil ranjen po obrazu in rokah in je tudi deloma izgubil sluh. V vseh bojih, ki jih je vodila Gubčeva brigada na svojem pohodu na Hrvaško, je potrjeval svoje junaštvo. Tako je bilo na Dugem vrhu v Vivodini na Hrvaškem, tako je bilo v Jelenovem žlebu in pri Karteljevem. V bojih z nemškimi planinci vrh Gorjancev se je potrdil kot star in izkušen borec in sprejet je bil v komunistično partijo.

Dvaindvajsetega marca 1944 je Gubčev bataljon pri Novi vasi napadel vlak, ki je vozil na progi Grosuplje-Ljubljana. Spet je bil Ibar v prvih vrstah. Toda akcija ni uspela in partizani so se morali umakniti.

Tehnika ga je že od nekdaj zanimala. Leta 1941 je dobil star mitraljez razpadle jugoslovanske vojske: usposobil ga je in se pričel z njim uriti.

Ko so se borci po umiku našli na dogovorjenem mestu, Ibra ni bilo med nji-

PODOBE NASIH LJUDI

Ponos našega naroda

mi. Šele tedaj so njegovi tovariši ugotovili, da je padel.

Domobranci so se strašno zresli nad njegovim truplom, ki so ga našli ob progi. Iznakazili so ga tako, da ga niti lastni starši niso prepoznali. Šele čez dolgo časa so izvedeli, da leži v grobu ob železniški postaji njihov sin.

Vsem, ki so ga poznali, pa je ostal Jože Kadunc-Ibar v spominu kot pravi partizan in neustrašen borec, heroj našega naroda.

EDI ZGONC

V SPOMIN JOŽETU KADUNCU

*Močan kot hrast,
pogumen, hraber junak,
si vodil nas od zmag do zmag.*

*S prešernim nasmehom
kosil si fašiste kot snopje,
uničil sovražnikov tank.*

*Poznal sem od let te otroških,
tovariša sva si postala in borca,
korakala skupaj na mnogih pohodih,
skupaj jurišala sva na fašiste.*

*Pred bojem, kot bilo bi včeraj,
te slišim:
ti pojdi na levo krilo, jaz pojdem
da nesno.*

*ti udari po levem, jaz bom po desnem,
hej, kako bodo bežali prekleti zelenci.*

*V spominu ostal najbolj mi zadnji
je boj,
to bilo je v Cikavi, pri znanem
dekletu,
dejal si ji, naj vrne njen Jože
od belih se v partizane,
da madež opere družine,
nato si poslovil se s »še bom prišel!«*

*Bilo je le nekaj kratkih minut,
ko zaregljale naše so strojnice,
bombe bobnele
v Cikavi v temno so noč.
Vlak se je umikal nazaj, ko bila
sva skupaj,*

*mi gremo nazaj in — glej:
bičem ne ušesom ne morem verjeti,
da vzela Jožeta Kadunca-Ibra
v Cikavi strupena, sovražna je noč.*

*Padla je izguba na nas kot najtežje
breme,
padla taka žalost, da ne moreš jokati,
a samo prisežeš lahko za maščevanje
nad belimi izrodkmi:
za vsako prelito kapljo Ibrove krvi,
zdaj tisoče novih borcev v boje hiti,
jurišajo za svobodne, sončne dni...*

LUDVIK ŠEST

Narodni heroj Jože Kadunc-Ibar

V okviru programa proslave »TEDEN OŽIVLJANJA TRADICIJE NOB« v maju 1976 so minulo soboto odkrili v Predstrugah spominsko ploščo narodnemu heroju Jožetu Kaduncu-Ibru. Na prireditvi, kjer so v kulturnem programu sodelovali godba na pihala, pevski oktet in pevski zbor osnovne šole Dobrepolje, je bil slavnostni govornik nekdanji Ibrov soborec tovariš Stane Škrlič.

Lik junaške borke

Savica Hočeva

Eden izmed predvojnih komunistov, učitelj v Srednji Dobravi pri Kropi, narodni heroj Stane Zagar o boju delavskega razreda ni samo pripovedoval. Ni bil samo agitator za nove družbene odnose, temveč se je zanje nenehno boril in v takem duhu je vzgajal tudi svojih pet otrok.

V NOB je aktivno sodelovala vsa njegova družina. Že dolgo je tega, od kar so se borci poslovili od padlega sina Staneta, pri Kninu je bila leta 1944 smrtno ranjena hči Nada, dne 26. maja letos pa je preminula še Savica. Bila je še dijakinja na gimnaziji v Kranju, ko je zvedela, da spada »med hudičeve komuniste«. Ta pečat je imel med okupacijo usodne posledice: njo, sestro in mater so zaradi izdajstva zaprli. Italijanski fašisti, nemška agenta in domači izdajalec so jih strašno mučili. Savico so obsodili na 23 let zapor, ki ga je prestajala najprej v Benetkah potem pa v Trzinu. Izpustili so jo šele zavezniki skupaj z drugimi zapornicami po posredovanju baze NOV in POJ v Bariju. Ko je prišla v partizansko oporišče v Carbonari, je bila že prekaljena politična delavka. Z vso vnetostjo se je vključila v delo pri zbiranju borcev in organiziranju prekomorskih brigad. S tretjo prekomorsko brigado, ki je bila vključena v 26.

Dalmatinsko udarno divizijo, je doživljala rast elitne in tudi idejno prekaljene enote. Z njo je sodelovala pri desantu na otok Brač. Pokojna Savica je svoje znanje prenašala tudi na druge in se pripravljala na naloge, ki so jo še čakale v življenju. Vsem, ki smo bili borci 3. prekomorske brigade, je bilo hudo, ko nas je zapustila kot komisar 4. bataljona, da je odšla na novo dolžnost, kjer jo je potrebovala Partija.

Njeno nadaljnje delo je bilo vezano predvsem na bojno pot 45. srbske divizije. V njej je bila divizijski sekretar SKOJ in član divizijskega partijskega komiteja. Potem je bila ranjena in ko je ozdravela, je spet sodelovala v bojih po Srbiji, Bosni in pri zaključnih operacijah za osvoboditev Zagreba. S koncem vojne pa se ni nehalo njeno delo. Svojo življenjsko pot in poslanstvo KPJ je dojemala s srcem. Do konca življenja je ostala zvesta veliki ideji bratstva in enotnosti naših in tudi drugih narodov. Aktivno se je udeleževala v raznih družbenopolitičnih organizacijah. Bila je tudi pomočnica glavnega urednika revije »Žena danes« in podpredsednica Konference za družbeno aktivnost žensk Jugoslavije, pozneje pa sekretarka te organizacije v Sloveniji. Ostala je politično aktivna tudi po upokojitvi.

Savica Zagarjeva je bila nosilka spomenice 1941. Slava njenemu spominu!

BOJAN

SOBA ŠTEVILKA 15

Objavljamo odlomek iz knjige Janke Omahna TRI IZ MEDVOJNEGA DNEVNIKA. V njej so odlomki iz dnevnika samo okvir za zgodbo in so preprosto pričevanje o vojni in njenih tegobah, kakor jih je doživljal »mali« človek brez hrupnega junaštva in brez velikega strahu...

Premajhen, pretesen prostor je bila za tako početje soba št. 15.

Tudi čustveno smo postali bolj dojemljivi.

Ze slabemu dovtipu smo se smejali, na žalostno zgodbo se skoraj zjokali in nad dvoumnim govorjenjem tako živčno razjezili, da je vse utihnilo in mirilo.

»Le kaj ste vsi tako nasajeni danes? Ra- je kakšno zapojmo!«

In so res peli, najprej potihlo, potem pa glasneje in glasneje, dokler ni nekdo pri oknu, kjer je stalna straža pazila na obiske, zaklical:

»Miha, tvoja te išče, Miha!«

Skočil je s pograda še ves zaspan in vrtoglav in dajal svoji neka znamenja. Nihče ni razumel, kaj hoče.

Tudi ona ne.

In tudi nihče izmed nas!

»Odpri vendar okno,« je padla koman- da, »in naglas povej!«

»Paket pošljil!« je zaklical Bahor čez dvo- rišče tako naglas, da so ga za kasarniško pregrado vsi natanko slišali.

Slišali smo tudi mi, čeprav se je Miha nagnil skozi odprto okno — napravil z rokami trobiljo okrog ust — in zakričal, da je slišala celo straža spodaj na dvorišču. Pod odprto okno je pridiral laški vojak in s puško pomeril v okno.

Da bo streljal, če hitro ne zapremo okna.

Miha ni ničesar razumel. S silo so ga potegnili v sobo in zaprli okno.

»Neumnosti pa nikar ne delajte, sicer nas še premestijo drugam ali pa nam namažejo okna zunaj in nam tistega na Maistrovo ulico zabijejo. Imejte obzir do tistih, ki svojcev še niso pozdravili!«

Zadnji je danes dobil obisk stari Cuznar.

Mrak se je že spuščal nad mesto, kljub temu so se z družino pozdravili. Več pa ne, ker je mrak gostila še megla. Toliko smo le razločili, da so vsi na pločniku še dolgo stali in gledali k nam.

Potem so odšli.

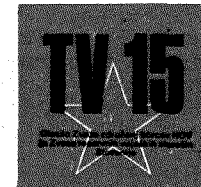
Cuznar je bil kljub temu zadovoljen in pomirjen. Legel je na pograd in si eno za žvižgal.

Potem pa je nenadoma vstal, zbral okrog sebe svoje pevce in so v mraku tiho in čustveno, s polno mero notranjega zadovoljstva zapeli:

»Če boš moja do predpusta
bova jedla svinjska usta...«
In ves zbor je utišano brundal:
Bunda bunda,
Bunda bunda.

Nedolžne so mučili v ječah (iz knjige Nikolaja Pirnata »Domovi, ječe, gozdovi«)

»TV 15« izhaja vsak teden — izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva cesta 28 kot glasilo Zveze združenih borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin SR Slovenije

Glavni in odgovorni urednik
SILVO TERSEK

Novinarji: NEVA MUŽIC, ANDREJ SKALERIČ,
MILENA STRAJNAR, ALENKA VIPOTNIK,
POLDE VRBOVSEK

Tajnica uredništva: MARA OKORN

Telefon uredništva 327-780

Uprava in naročniški oddelek »TV 15«: Miklošičeva cesta 28, pp 598/XI., 61000 Ljubljana; Tekoči račun 50100-678-45195 pri SDK Ljubljana, telefon 320-486

Letna naročnina 100 dinarjev, za inozemstvo 130 dinarjev — posamezna številka v kolportuži 2 dinarja

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo »TV 15«, Miklošičeva cesta 28, pp 598, 61001 Ljubljana — Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije štev. 421/1-72 od 12. 4. 1974 se za »TV 15« ne plačuje temeljni davek od prometa proizvodov

Tisk in klišej CGP Delo, Ljubljana, Titova 35